

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงขอนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความเป็นมาของการปฏิรูปการเรียนรู้
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กบการปฏิรูปการเรียนรู้
3. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. การบริหารงานวิชาการในสถาบันการศึกษา
5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความเป็นมาของการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ (Learning Reform) เป็นหัวใจสำคัญของนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้สถานศึกษาทุกระดับได้มีการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการประยุกต์แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่อย่างต่อเนื่องมีการปรับปรุง พัฒนาทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องและทรัพยากรทางการศึกษาอย่างหลากหลายตลอดจนมีการนำเอาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ไปใช้ในกระบวนการบริหารในโรงเรียนนำร่องโรงเรียนเครือข่าย แล้วขยายการนำ หลักสูตรดังกล่าวไปใช้ในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทำให้การปฏิรูปการศึกษามีความก้าวหน้าตามลำดับ

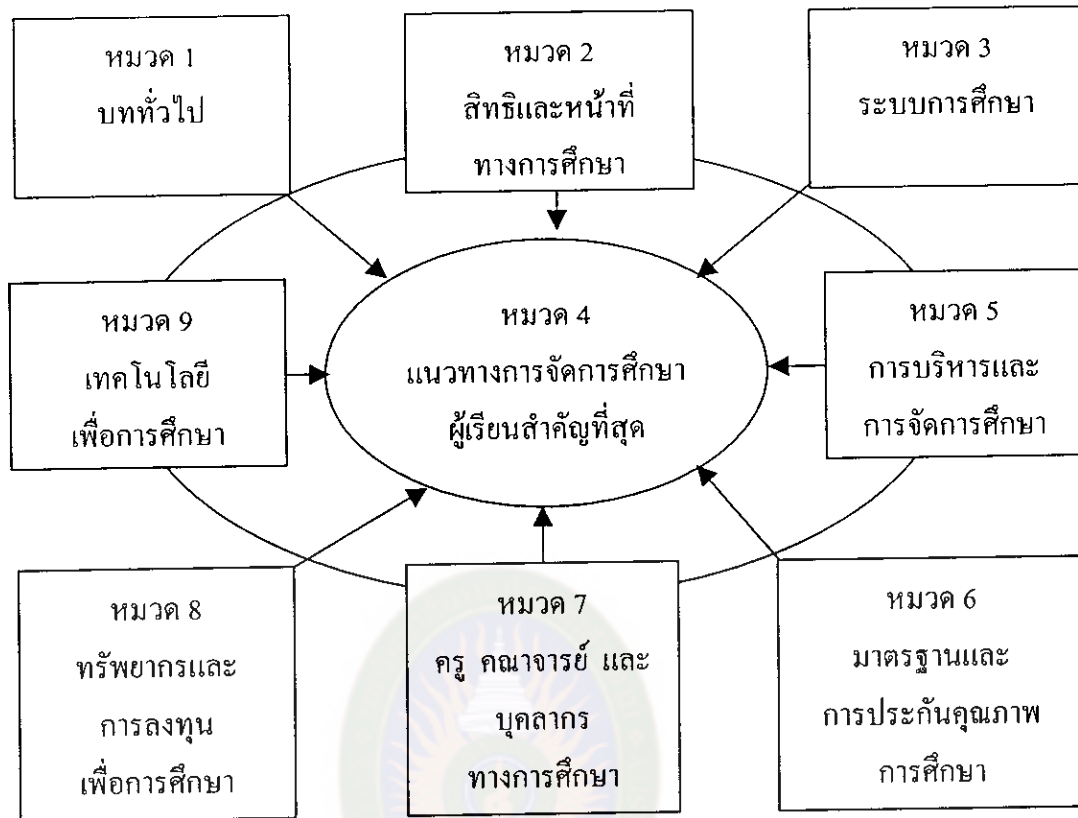
สถานศึกษาหรือโรงเรียนถือว่ามีความสำคัญยิ่ง ในการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ เพราะต้องจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา กำหนดรูปแบบวิธีการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการวัดและประเมินผล โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมกันดำเนินการวางแผน กำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น สถานศึกษา ต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมว่า มีความสามารถจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ มีความสุข ตามที่สังคมคาดหวัง และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรา 47 ระบุให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกัน คุณภาพภายนอก และมาตรา 48 กำหนดให้ สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2543 : 5) กล่าวว่า หัวใจของการปฏิรูป การศึกษา คือการปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชา เป็นตัวตั้ง มาเป็นยึดมนุษย์หรือยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด

ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร หลักสูตร วิธีการ สื่อ การวัดประเมินผล เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของประชากรในอนาคต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 บังคับใช้ตั้งแต่ 20 สิงหาคม 2542 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษามีวาระสำคัญ ทั้งสิ้น 9 หมวด โดยเฉพาะหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวด จะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 สาระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษา มุ่งสู่แนวทางการจัดการศึกษาที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”

ที่มา : อุดลศักดิ์ ศรีปัญญา. 2545 : 28

สาระที่เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ปรากฏอยู่หลายหมวดหลายมาตรา แต่ละหมวดเป็นองค์ประกอบ และปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาที่ดีว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เป็นจุดปรับเปลี่ยนที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมาย และหลักการ หมวดนี้มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้

มาตรา 6 : ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 : เป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาควิชาจิตวิทยาในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลอนุรักษ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 : การจัดการศึกษา เป็นการศึกษาดลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

หมวด 4 แนวทางการศึกษา

สาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลักการ สาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

มาตรา 22 : หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 : สาระการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับ ตนเองและความ สัมพันธ์ของตนเองกับสังคมตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมืองและการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุง รักษา ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา 24 : กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำ ได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผลผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม

และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม
สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของ
กระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้
ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วน ร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้
ทุกเวลาทุกสถานที่

มาตรา 25 : บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริม
การดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมี
ประสิทธิภาพ

มาตรา 26 : การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน
ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปตาม
ความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาและให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้
ประกอบการพิจารณา ในการจัดสรรในโอกาสเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา 27 และ 28 : การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของ
หลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ
โดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งความรู้
ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม

หลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพิ่มการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง
การค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 : บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล
ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ
สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
เพื่อส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนการพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 : การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการ
การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อที่เหมาะสม
กับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545 เป็นบทบัญญัติที่ให้ทิศทางในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจน แม้ว่าการปฏิรูป

การเรียนรู้เป็นงานที่ยาก แต่เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ ที่มุ่งสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ทุกส่วนของสังคมไม่ว่า ฝ่ายนโยบาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้เรียน ผู้บริหาร ชุมชน ต้องมีความเข้าใจตรงกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปครั้งนี้ โดยมุ่งหวังที่จะได้เห็นคนไทย ที่พึงประสงค์ เป็นทั้ง คนดี คนเก่ง และมีความสุข

ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545–2559

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 33 บัญญัติให้สภาการศึกษาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 15 ปี (2545–2559) ซึ่งถือว่ามีผลสำคัญยิ่งเพราะได้นำสาระของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 คู่การปฏิบัติและเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงระยะเวลา 15 ปี ต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์และนโยบายปรัชญาพื้นฐานของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มากำหนดมาตรการต่าง ๆ ของแผน โดยมีการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมที่ “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีคุณภาพ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายเพื่อดำเนินการ ดังนี้ (สนอง ศิริกุลวัฒนา และคณะ. 2548 : 2)

1.1.1 พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุล

- 1) พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
- 2) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน
- 3) ปลุกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 4) พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขัน

1.1.2 สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

- 1) พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน
- 2) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา

3) สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้

1.1.3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม

- 1) ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
- 2) จำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้าง เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม
- 3) พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4) จัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา

ศิลปวัฒนธรรม

1.2 กรอบแนวคิด : การเรียนรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดของแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ จะเป็นแผนบูรณาการ ซึ่งมีการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สัมพันธ์และเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวม ทั้งหมดมีความพอเหมาะพอดีและมีคุณภาพ การบูรณาการยังคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานการพัฒนา โดยครอบคลุมเป็นสถาบันหลักที่สำคัญที่สุด ต่อมาเป็นการพัฒนา ความรู้และทักษะพื้นฐานที่เด็กและเยาวชนไทยทุกคนต้องเข้าถึงบริการ การศึกษาพื้นฐานที่มีคุณภาพ รวมทั้งต้องเป็นการศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหา ความรู้ใหม่จากแหล่งความรู้ต่างๆ การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีทักษะอาชีพ พัฒนา สมรรถนะเพื่อการแข่งขันและรู้เท่าทันโลก รวมทั้งการศึกษาดตลอดชีวิต เพื่อให้คนสามารถ ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

กระบวนการในการบูรณาการของชีวิต จึงเป็นองค์รวมแห่งการเรียนรู้ ที่มี วงจรสนองตอบและสอดคล้องซึ่งกันและกัน เป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติอย่างมีสมดุล พึ่งพา อาศัย ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน

1.3 เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ

1.3.1 จากปรัชญาพื้นฐานและกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น เจตนารมณ์ของ แผนการศึกษาแห่งชาตินี้จึงมุ่ง

- 1) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข”
- 2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และ เอื้ออาทรต่อกัน

วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทย คือ ชีวิตที่ ดี เก่ง และมีความสุข ดังนี้

คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก

คนเก่ง คือคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถ ด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี สามารถใช้สติและปัญญาในการเผชิญและพิชิตปัญหา พัฒนาตนเองให้เต็มตาม ศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคมและประเทศชาติ

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข ได้ทำในสิ่งที่ตนสนใจตามความต้องการ สามารถ เรียนให้รู้ความจริง บรรลุความดี ความงาม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และดำเนิน ชีวิตอย่างพอเพียงร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณลักษณะนี้ ตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ไว้ ว่า สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จะสร้าง โอกาสให้คนไทยทุกคนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับโลกยุคข้อมูลข่าวสารและวิทยาการสมัยใหม่ มีการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง ให้ทุกองค์กรและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ มุ่งให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถานสังคมอื่น ๆ ซึ่งสนับสนุนหรือ จัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นสังคม แห่งปัญญาและการเรียนรู้ยิ่งขึ้นไป

เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ไว้ในวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติว่า สร้างสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยมุ่งสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของคน ส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคนและสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับฐานความรู้ของประเทศ เพื่อการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ รวมถึงตลอดถึงการสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ อย่างเหมาะสม โดยผสมผสานกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีอยู่ อันจะทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ และนวัตกรรมของภาคเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

1.3.2 ผลการพัฒนาในระยะครั้งแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540–2544) ต้องสะดุดลงตั้งแต่ปีแรก เมื่อประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องมีการปรับแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์เงื่อนไขใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ทิศทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) จึงคงต่อเนื่องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คือ

1) การพัฒนาคุณภาพคน คุณภาพชีวิต และคุณค่าวัฒนธรรมไทยให้มีความสำคัญกับการพัฒนาภูมิปัญญา ศิลธรรมและวัฒนธรรมไทย การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางสังคม การแก้ปัญหาความยากจนและการพัฒนาเมืองและชุมชนน่ายู่เพื่อสร้างสังคมที่คนไทยมีคุณภาพ สามารถปรับตัวได้ท่ามกลางภาวะการแข่งขันนำไปสู่การสร้างคุณค่าวัฒนธรรมที่ดีงาม การยกระดับคุณภาพชีวิตและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุขโดยถ้วนหน้า

2) การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนและประชาสังคมให้เข้มแข็ง เป็นกลไกการบริหารจัดการสังคมที่ดีและเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน

3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในสภาวะแวดล้อมให้มี คุณภาพดีขึ้น เพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ

4) การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพเข้มแข็งและแข่งขันได้ โดยให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อปรับฐานะการพัฒนาประเทศรวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเพิ่มโอกาสการแข่งขันในเวทีโลก

5) การปรับระบบการบริหารจัดการประเทศให้ความสำคัญกับการปรับกระบวนการทัศน์การบริหารจัดการของประเทศที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีระบบการเมืองการปกครองที่โปร่งใสตรวจสอบได้

1.3.3 จากทิศทางของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงสรุปได้ว่า จะมุ่งเน้น “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” ทั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและพัฒนา โดยยึดหลักปรัชญา

“เศรษฐกิจพอเพียง” ดังนั้น ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จะมีวิธีการดังนี้ (วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2544 : 39-41)

1) การพัฒนาคุณภาพคนให้มีคุณภาพชีวิตและรู้คุณค่าวัฒนธรรมไทยทั้งนี้ จะต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย ศิลธรรมและวัฒนธรรมไทย

2) เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม ให้เป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่อกันเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยแต่ดั้งเดิม การมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม

3) การสร้างความสมดุลของคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญต่อการเสริมบทบาทของท้องถิ่นกับประชาชนให้ชุมชนดูแลรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนา เศรษฐกิจในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย และมีการวางรากฐานการผลิตที่เข้มแข็ง โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณภาพและได้มาตรฐาน

2. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของกรมวิชาการ

2.1 กรมวิชาการ มียุทธศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2543)

2.1.1 การเรียนรู้เกิดขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.1.2 กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าองค์ความรู้

2.1.3 มนุษย์จะมีความรู้เดิมส่วนหนึ่งเสมอ เมื่อรวมกับสิ่งพบเห็นใหม่ ก็จะมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่

2.1.4 การเรียนรู้คือ สิ่งที่ตกผลึกอยู่ในตัวผู้เรียน หลังจากได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้

2.1.5 การเรียนรู้ที่แท้จริง คือ การเข้าถึงความจริงของสรรพสิ่งทั้งปวง

2.1.6 กระบวนการเรียนรู้จะต้องยึดหลักธรรมชาติของผู้เรียนและหลักการ ที่ถูกต้องของแต่ละวิชาควบคู่กันไป

2.1.7 กระบวนการเรียนรู้มีหลายวิธี ทุกคนแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และเรื่องราวที่จะเรียนรู้

2.1.8 กระบวนการเรียนรู้ทั้งปวง อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1) กระบวนการเรียนรู้หลักที่ใช้ทั่วไป

2) กระบวนการเรียนรู้เฉพาะ

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ทั่วไป
ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการเรียนรู้เฉพาะ

2.1.9 การเรียนรู้เน้นคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูครองบทบาท
ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนครองบทบาทผู้แสวงหาความรู้ เรียนรู้อย่างสมดุล
ในเชิงพหุปัญญา

2.1.10 ครูต้องยึดมาตรฐานหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับ
ผู้เรียน เพื่อนำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรและสอดคล้องกับบริบททาง
สังคม วัฒนธรรมของชุมชน สังคมและโลก

2.1.11 ครูต้องมีความรู้ถูกต้องชัดเจน กลุ่มลึกในวิชาที่สอนเป็นพื้นฐานของ
การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

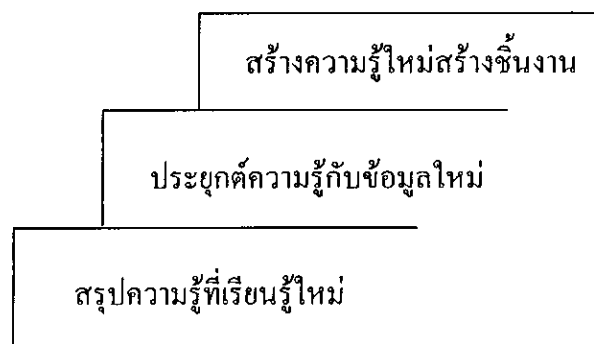
2.1.12 การออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหา
ความรู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยครูเอื้ออาทรให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ดำรง
ความมีจิตวิญญาณของความเป็นครูดี

2.1.13 การวัดและประเมินผล ต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
เป็นไป เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดผลสัมฤทธิ์ การประเมิน
ความงอกงามทุกด้าน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน มีวิธีประเมินหลากหลาย มีเพิ่ม
คุณภาพงานที่กลั่นกรองเลือกเฟ้น สะท้อนความเก่งรอบตัวของผู้เรียน

2.1.14 การเรียนรู้ที่แท้จริงคือ รู้ตน รู้คน รู้งานและรู้วิชาการ

2.1.15 การเรียนรู้จากการพิจารณาตนเองโดยสม่ำเสมอ เป็นการเรียนรู้ที่
แท้จริงและเป็นการสั่งสมเขาวัวปัญญา

2.1.16 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด อาจค่อยไต่บันได ดังนี้

2.1.17 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ต้องเน้นคุณภาพ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและผลงานของครูในการแสดงออกแบบการเรียนรู้ควบคู่กัน

2.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ก่อนหน้านี้มักเรียกว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งมี นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้และน่าสนใจ ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2542 : 5) ได้ให้ความหมายการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ว่า หมายถึง การให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ (Center of attention) หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ คือ บทบาทในการเรียนรู้ โดยดูจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น ตื่นใจ จดจ่อผูกพันกับสิ่งที่ทำ

กรมวิชาการ (2543 : 6) ให้ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหา ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้

ชนาธิป พรกุล (2543 : 50) ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลองและ การสรุป เป็นความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้วางแผนจัดการชี้แนะและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ดังนั้นการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงหมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง

สรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเองสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

2.3 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.1 แนวคิดที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้ (ทิสนา แคมมณี. 2542 : 6-7)

1) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้าน ร่างกาย (Physical participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหว ร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับรู้ข้อมูลและการเรียนรู้ ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

2) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด

3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (Social participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

4) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ การเรียนรู้ที่เกิดความหมายต่อตนเอง กิจกรรมที่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้เรียนนั้น มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

จึงพอสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ใด หากสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิด สติปัญญาของผู้เรียน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดได้อย่างเต็มที่และช่วยให้ผู้เรียน มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างกว้างขวาง กิจกรรมนั้นจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและหากกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนโดยตรง ก็จะช่วยยังช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น

2.3.2 ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านร่างกายและอารมณ์ จิตใจ กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย ให้โอกาสผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความสนใจของผู้เรียน การเคลื่อนไหวอาจเป็นการเคลื่อนไหววัยวะหรือกล้ามเนื้อต่าง ๆ ได้แก่

1.1) การเคลื่อนไหววัยวะ กล้ามเนื้อมัดย่อย เช่น กิจกรรมการเขียน การฟัง การพูด การวาดภาพการพับกระดาษ การเชิดหุ่น การร่ายมาลัย การร้องเพลง เป็นต้น

1.2) การเคลื่อนไหวอวัยวะกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น กิจกรรม การย้ายกลุ่ม ย้ายเก้าอี้ จัดโต๊ะ การกระโดด การวิ่ง การเล่นเกมต่าง ๆ (ประเภทใช้กล้ามเนื้อใหญ่)

การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ มีความกระฉับกระเฉง ตื่นตัว ไวต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน การจัดกิจกรรมนั้น ครูผู้จัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้เรียนด้วยครูจะต้องวิเคราะห์ว่าอารมณ์/ความรู้สึกใด ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่กระทบจิตใจ/ความรู้สึก/อารมณ์ของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับ เห็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติต่อไป

2) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาและอารมณ์ จิตใจ กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่กระตุ้นและท้าทายความคิดของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อผูกพันกับสิ่งที่คิด ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้ทางสติปัญญานี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท

(1) การเรียนรู้เนื้อหา ความรู้ (Contents or knowledge) ซึ่งได้แก่ การรับรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความรู้ต่าง ๆ

(2) การเรียนรู้ทักษะกระบวนการหรือทักษะทางปัญญา (Process skill or cognitive process) ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการเรียนรู้ เช่น ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

2.1) จัดการเรียนการสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง ถือว่าครูเป็นผู้มีความรู้ จึงทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้ โดยครูหวังว่าการถ่ายทอดความรู้ของตน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความเข้าใจและนำความรู้ไปใช้ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติผลที่เกิดขึ้น อาจไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จากการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ในระดับต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ผู้เรียนจำนวนมากมักเกิดการเรียนรู้ในระดับความรู้ ความจำเท่านั้น และบางส่วนอาจจะขึ้นไปถึงระดับความเข้าใจและมีน้อยมากที่ได้ถึงขั้นการนำไปใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล แสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ของครูไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการได้ จึงเกิดแนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ก็คือ แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) ซึ่งเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้นไปได้อย่างเรื่อย ๆ โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาโครงสร้างความรู้ภายในของบุคคลและการรับรู้

สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเฮนเดอร์สัน (Henderson 1993 : 6 - 7) ได้อธิบายว่า การสรรค์สร้างความรู้จะต้องมีองค์ ประกอบสำคัญ 3 ส่วนด้วยกัน คือ จุดมุ่งหมายหรือความต้องการของผู้เรียน ความรู้เดิมหรือสิ่งที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน และสาระหรือสิ่งใหม่ที่จะเรียนรู้ ดังนั้นจึงสามารถอธิบายในอีกนัยหนึ่งได้ว่า โครงสร้างทางสติปัญญาของผู้เรียน ประกอบไปด้วย โครงสร้างความรู้ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนและขยายออกไปได้ โดยอาศัยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ

2.1.1) ความรู้เดิมหรือโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่

2.1.2) ความรู้ใหม่ ได้แก่ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ ความรู้สึก ประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคคลรับเข้าไป

2.1.3) กระบวนการทางสติปัญญา หรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำความเข้าใจ ความรู้ที่รับมาและใช้ในการเชื่อมโยงและปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

ดังนั้นตามแนวคิดข้างต้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลประสบการณ์ใหม่ ๆ เข้ามา และมีโอกาสได้ใช้ทักษะกระบวนการทางสติปัญญาของตน ในการคิดกลั่นกรองข้อมูล ทำความเข้าใจข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล ความรู้ใหม่ กับความรู้เดิมและสร้างความหมายข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการสรรค์สร้างความรู้นี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลถึงความเข้าใจและการคงความรู้นั้น

การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ จึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิด ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

- (1) ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล / ประสบการณ์ด้วยตนเอง
- (2) ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูล / ประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ
- (3) ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูลหรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการดังกล่าวหากเป็นไปได้ด้วยการริเริ่มของผู้เรียนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการแสวงหา ศึกษา ทดวิเคราะห์ สร้างความหมายและจัดระเบียบความรู้ด้วยตนเองการสรรค์สร้างความรู้นั้นก็จะมีคามหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

2.2) การเรียนรู้ทักษะกระบวนการ หรือทักษะทางสติปัญญาต่าง ๆ

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษามักจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาการเรียนรู้มาก ซึ่งต่อมามองการศึกษาได้พบว่า การเรียนรู้เพียงเนื้อหาความรู้ไม่เป็นการเพียงพอ แนวคิดใหม่ เกี่ยวกับการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ได้มองเห็นว่า เนื้อหาความรู้ในโลกนี้ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถเรียนรู้ได้ทั้งหมด เขาจะต้องเลือกสรรสิ่งที่เขาสนใจและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งเขาสามารถที่จะแสวงหาและศึกษาได้ด้วยตนเอง หากเขามีทักษะกระบวนการที่จำเป็น แนวคิดในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับเนื้อหาความรู้หรือผลผลิตจึงเกิดขึ้น

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา จึงควรให้ครอบคลุมการเรียนรู้ทั้งทางด้านเนื้อหาความรู้และทักษะกระบวนการทั้งหลาย ที่จะต้องใช้ในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดสรรค์สร้างความรู้และเน้นการฝึกฝนทักษะกระบวนการทั้งหลายที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตามแนวคิดของการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้

3) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคมและอารมณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ จึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเปรียบเสมือน แหล่งความรู้ที่มีคุณค่า การเรียนรู้จึงเกิดกับสิ่งที่เรารับเข้ามา หากมีข้อมูลเข้ามา มาก หลากหลาย การเรียนรู้ก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นมากตามไปด้วย แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัว ที่สามารถนำมาใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมีหลายแหล่ง เช่น

3.1) บุคคลแวดล้อม เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน เพื่อนต่างระดับ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

3.2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และชุมชน

3.3) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วยหนอง คลอง บึง สวน สาธารณะ ป่า ต้นไม้ อุทยานแห่งชาติ รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ

3.4) สิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ โสตทัศน์ วัสดุและเทคโนโลยี เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว ป้ายโฆษณา รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เสียงตามสาย เกมคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้ดี เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่ได้ผ่านกระบวนการคิด กลั่นกรองโดยผู้เรียนเอง ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจและจำในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ได้ดี และรู้จักฝึกฝนประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย จะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจยิ่งขึ้น

2.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากแนวคิดดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แบบโมเดลชิปปา (CIPPA MODEL) จึงเป็นรูปแบบหนึ่ง que เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ที่มีคุณภาพอีกวิธีการหนึ่ง ดังนี้ (ทิสนา เขมมณี. 2542 : 3-30)

C มาจากคำว่า Construct ซึ่งหมายถึง การสร้างความรู้ ตามแนวคิดของ Constructivism กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I มาจากคำว่า Interaction หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือ สิ่งแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P มาจากคำว่า Physical participation หมายถึง การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย

P มาจากคำว่า Process learning หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ กิจกรรม การเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหากระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้กระบวนการเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

A มาจากคำว่า Application หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลาย ๆ ด้านแล้วแต่ลักษณะของสาระและกิจกรรมที่จัด

โมเดล CIPPA หากจะใช้เป็นชื่อภาษาไทย ที่มีความหมายที่ตรงที่สุด ก็คือ “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบประสาน 5 แนวคิดหลัก” ซึ่งแนวคิดหลัก 5 แนวคิดที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบซิปปา คือ

2.4.1 แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism)

2.4.2 แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group process and cooperative learning)

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning readiness)

2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process learning)

2.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning)

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนได้คิดค้น ศึกษา ค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม สรุปความรู้ได้ด้วยตนเองสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

2.5 วิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีจุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนข้อจำกัดในการเสริมสร้างประสบการณ์ ทักษะ และคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ และเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหา ผู้สอนต้องทราบ ความแตกต่างระหว่างเทคนิคการสอน วิธีการสอนและแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นมาของวิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเลือกใช้ได้หลากหลายสอดคล้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ดังนี้

2.5.1 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน (Learning center) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อและกระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากโปรแกรมการสอนที่จัดไว้ในชุดการสอน นักเรียนจะทำกิจกรรมให้ครบทุกศูนย์ ภายใต้การดูแลของครู ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน

1) ลักษณะที่สำคัญของวิธีสอนแบบนี้ จะนำเนื้อหาในบทเรียนมาแบ่งเป็นส่วน ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทีละหน่วย ซึ่งลักษณะสำคัญ การเรียนแบบศูนย์การเรียนมีดังต่อไปนี้

1.1) เป็นการจัดการเรียนการสอนให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2) เป็นวิธีการที่ทำให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ไปทีละน้อย

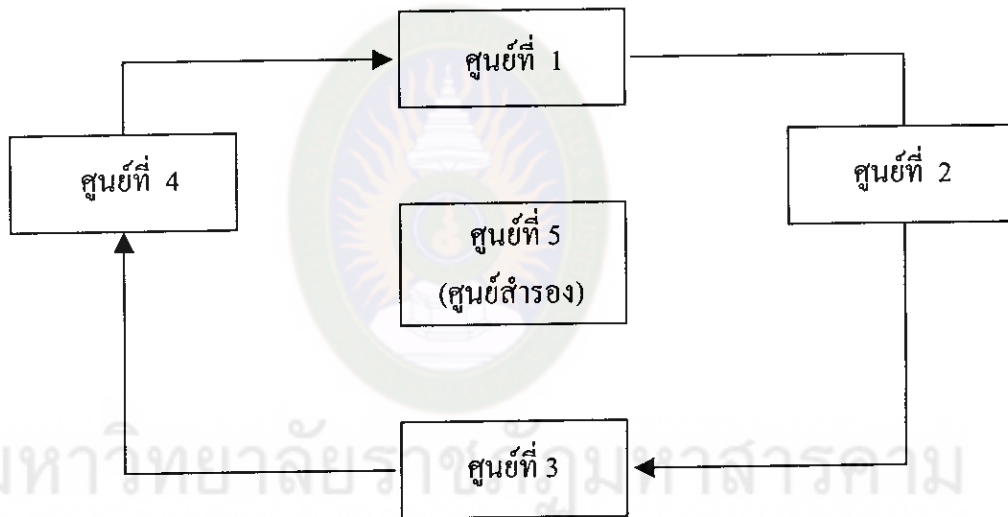
ตามความเหมาะสม

1.3) ครูให้คำปรึกษาและแนะนำหลักการและวิธีการต่างๆ ในการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียน

1.4) ครูจัดเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน ตลอดจนการวัดผลให้พร้อมมูล ซึ่งจะเป็นปัจจัยในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์

1.5) นักเรียนจะทราบผลการเรียนทันทีหลังจากที่เรียนจบศูนย์ ถ้าเป็นผลแห่งความพึงพอใจก็จะเกิดกำลังใจ แต่ถ้าเป็นผลที่ยังไม่พอใจก็จะปรับปรุงให้ดีขึ้น

1.6) เป็นการเรียนที่ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายเพราะเด็กต้องเรียนรู้แข่งกับเวลา

แผนภูมิที่ 3 แผนผังการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

ที่มา : ละดา ดอนหงษา. 2543 : 23

2) ในการสอนแต่ละศูนย์จะมีสิ่งสำคัญ 3 ประการคือ

2.1) เนื้อหาจัดเป็นศูนย์การเรียนโดยใช้ชุดการสอน จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีสื่อการสอน และกิจกรรมไว้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติ โดยจะแตกต่างกันไปตามเนื้อหาในแต่ละเรื่องหรือแต่ละหัวข้อ

2.2) สื่อการสอน จัดอยู่ในรูปของชุดการสอน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ บัตรคำ บัตรรูปภาพ บัตรอ่านประกอบรูปภาพ แผนภูมิ แบบเรียนสำเร็จรูป เทป สไลด์ และหนังสือ เป็นต้น

2.3) บัตรคำสั่ง เป็นแผ่นกระดาษ หรือพลาสติกแข็ง ขนาด 6×8 นิ้ว มีคำอธิบายการดำเนินกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติตาม

3) ขั้นตอนในการสอน มีดังต่อไปนี้

3.1) ครูควรทำข้อตกลงกับนักเรียนทั้งชั้นก่อนในลักษณะของวิธีเรียนและการปฏิบัติกับเวลาความรับผิดชอบ

3.2) แต่ละกลุ่มเข้าศึกษาประจำศูนย์ ให้หัวหน้ากลุ่มหยิบบัตรคำสั่ง และนักเรียนแต่ละคนหยิบเครื่องเขียน แล้วคอยปฏิบัติกิจกรรมตามบัตรคำสั่ง

3.3) เมื่อครบหนึ่งหน่วยเวลา ครูบอกให้เปลี่ยนศูนย์ตามลำดับที่ไม่สับสน ซึ่งตกลงกันไว้แต่แรกแล้ว สำหรับเวลาที่เวลาเหลืออาจเข้าศูนย์สำรองก่อนโดยไม่ต้องคอยเพื่อน เพื่อเพิ่มพูนความรู้พิเศษที่ได้จัดเตรียมไว้ให้ เมื่อศึกษาจนครบศูนย์แล้วก็จัดให้พบปะกันทั้งหมดเหมือนตอนแรกแล้วอภิปรายซักถามหรือเสนอรายงานแล้วแต่จะกำหนดให้ตามความเหมาะสม

สำหรับเครื่องมือที่ใช้เขียนยกเว้นกระดาษที่แต่ละคนใช้จัดบันทึกเมื่อเสร็จกระบวนการเรียนแล้วต้องเก็บเข้าที่ประจำศูนย์

2.5.2 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry method) เป็นวิธีสอนที่ฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผล จะค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เองและสามารถนำมาแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

1) ขั้นตอนในการสอน วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกต (Observation) นักเรียนสังเกตสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัญหา พยายามนำความคิดรวบยอดเดิมมาแปลความหมาย ทำความเข้าใจจัดโครงสร้างความคิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์อันเป็นปัญหานั้น

ขั้นที่ 2 การอธิบาย (Explanation) นักเรียนจัดโครงสร้างความคิดตั้งสมมติฐาน เพื่ออธิบาย คิดทบทวนหรือทำความเข้าใจปัญหานั้น ๆ ให้ชัดเจน เปลี่ยนแปลงโครงสร้างความคิดหลาย ๆ รูปแบบเพื่ออธิบายทำความเข้าใจปัญหา

ขั้นที่ 3 การทำนาย (Prediction) เมื่อจัดโครงสร้างความคิด
หลาย ๆ รูปแบบหรืออธิบายปัญหาแล้วมองเห็นแนวทาง มีความเข้าใจ สามารถทำนายหรือ
พยากรณ์ได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ผลจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้และสร้างสรรค์ (Control and creativity)
สามารถทำความเข้าใจได้ แก้ปัญหาได้ สามารถคิดกว้างไกลออกไปในการใช้ประโยชน์อย่าง
กว้างขวางคิดสร้างสรรค์นำไปใช้ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ไม่จำกัดอยู่เพียงแต่การแก้ปัญหาได้
เท่านั้น

การสอนแบบสืบสวนสอบสวน ก้าวไกลกว่าการสอนแบบ
วิทยาศาสตร์ ในลักษณะที่คิดไกลไปถึงการใช้ประโยชน์ต่อไปด้วย ไม่จำกัดเฉพาะแก้ปัญหา
ที่เกิดขึ้นเท่านั้น

2.5.3 วิธีสอนแบบทดลอง (Laboratory method) เป็นวิธีสอนที่ให้
นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพิสูจน์ ข้อเท็จจริง พิสูจน์
สมมติฐาน หรือค้นพบข้อความต่าง ๆ

ขั้นตอนของการสอนแบบทดลองมี 3 ขั้น คือ

- 1) ขั้นทำให้เกิดความเข้าใจและแรงจูงใจ ครูเสนอแนะสิ่ง
จะทำการทดลอง อธิบายให้นักเรียนเข้าใจในวิธีการทดลอง แจกคำแนะนำ หรือคู่มือใน
การทดลอง
- 2) ขั้นทำการทดลอง นักเรียนทุกคนอาจทำการทดลองในปัญหา
เดียวกันหรือแตกต่างกันก็ได้ การทดลองจะใช้เวลาเท่าไรย่อมแล้วแต่ลักษณะของการทดลอง
นั้น ๆ
- 3) ขั้นเสนอผลการทดลอง หลังจากทดลองหรือเมื่อทดลอง
ใกล้เสร็จ นักเรียนต้องมารวมกันเพื่ออธิบายถึงวิธีการที่จะเสนอผลของการทดลองว่าจะทำ
อย่างไร ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการดังนี้

3.1) อธิบายถึงธรรมชาติและความสำคัญของปัญหาแต่ละ
กลุ่มหรือแต่ละเรื่องที่ทำกรทดลองรายงานข้อมูลหรือข้อค้นพบที่รวบรวมได้

3.2) แสดงตัวอย่างที่เป็นวัสดุหรือในรูปแบบอื่น ๆ ที่ได้จาก
ผลงาน

3.3) แสดงนิทรรศการผลงานด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งการอธิบาย
ประกอบ

2.5.4 วิธีสอนแบบโครงการ (Project method) วิธีสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่ให้นักเรียนเป็นหมู่หรือรายบุคคล ได้วางโครงการและดำเนินงานให้สำเร็จตามโครงการนั้น นับว่าเป็นการสอนที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง เด็กจะทำงานนี้ด้วยการตั้งปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการลงมือทำจริง เช่น กิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์

ขั้นตอนในการสอน มีดังนี้

1) ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นกำหนดความมุ่งหมาย และลักษณะ โครงการโดยตัวนักเรียน ครูจะเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียนตั้งความมุ่งหมายของการเรียนว่าเราจะเรียนเพื่ออะไร

2) ขั้นวางแผนหรือวางโครงการ เป็นขั้นที่มีคุณค่าต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก คือนักเรียนจะช่วยกัน วางแผนว่าทำอย่างไรจึงจะบรรลุถึงจุดหมาย จะใช้วิธีการใดในการทำกิจกรรมแล้วจึงทำกิจกรรมที่เหมาะสม

3) ขั้นดำเนินการ เป็นขั้นลงมือกระทำกิจกรรมหรือลงมือแก้ปัญหา นักเรียนเริ่มงานตามแผนโดยทำกิจกรรมตามที่ตกลงใจแล้ว ครูคอยส่งเสริมให้นักเรียนได้กระทำตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ให้นักเรียนคิดและตัดสินใจด้วยตนเองให้มากที่สุดและควรชี้แนะให้นักเรียนรู้จักวัดผลการทำงานเป็นระยะ เพื่อการทำกิจกรรมจะได้ลุล่วงไปด้วยดี

4) ขั้นประเมินผล หรืออาจเรียกว่าขั้นสอบสวนพิจารณานักเรียนทำการประเมินผลว่า กิจกรรมหรือโครงการที่ทำนั้นบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีข้อบกพร่องอย่างไรและควรแก้ไขให้ดีขึ้นอย่างไร

2.5.5 วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion method) การอภิปราย หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกัน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานแทนที่ครูจะเป็นฝ่ายตั้งปัญหาคอยถามนักเรียน ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามบ้างและให้ นักเรียนมีส่วนช่วยตอบด้วยวิธีการสอนนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น พุดเป็น และยังไม่เป็นการส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

ขั้นตอนในการสอน การดำเนินการอภิปราย แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

- 1) ขั้นนำเข้าสู่หัวข้ออภิปราย
- 2) ขั้นอภิปรายถกเถียง

การอภิปรายแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายทำการอภิปรายซึ่งนั่งอยู่บนเวทีหรือหน้าชั้นเรียนกับฝ่ายผู้ฟัง ในกลุ่มผู้ทำการอภิปรายจะประกอบด้วยประธานหนึ่งคน ทำหน้าที่เป็นผู้นำการอภิปรายเป็นผู้เสนอปัญหา มอบให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้ตอบสรุปประเด็น

สำคัญนำการอภิปรายไม่ให้ออกนอกทาง โน้มน้ำว้ดคบทสมาชิทที่ถกเถียงกัน รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ฟังและสรุปลผลการอภิปราย นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมอภิปรายอีกจำนวนหนึ่ง

การนำเข้าสู่หัวข้อการอภิปราย ประธานจะต้องกล่าวแนะนำหัวข้อที่จะอภิปรายจากนั้นแนะนำสมาชิกผู้ทำการอภิปรายแต่ละคนแล้วจึงดำเนินการขั้นต่อไป

การอภิปรายถกเถียง ประธานเริ่มใช้คำถาม ถามให้เกิดปัญหาแล้วให้สมาชิกออกความคิดเห็น ประธานจะต้องคอยกำกับการอภิปรายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสรุปลผลการอภิปราย

2.5.6 วิธีสอนแบบหน่วย (Unit teaching method) วิธีสอนแบบหน่วยเป็นการสอนที่นำเนื้อหาวิชาหลายวิชามาสัมพันธ์ สร้างเป็นบทเรียนขึ้นเรียกว่า หน่วย โดยไม่ถือขอบเขตของวิชาแต่ละวิชาเป็นสำคัญ แต่จะยึดความมุ่งหมายของหน่วยที่สอนนักเรียน ซึ่งอาจเรียนหลาย ๆ วิชาพร้อม ๆ กันไป การเรียนเช่นนี้จะเรียนไปตามความต้องการและความสามารถของนักเรียน

ขั้นตอนในการสอน แบ่งออกเป็น 5 ขั้น คือ

1) ขั้นนำเข้าสู่หน่วย เป็นขั้นเร้าความสนใจ ซึ่งอาจได้โดยแนะนำหนังสือที่ควรอ่านสนทนาพูดคุย เล่าเรื่องหรืออภิปรายเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน การไปทัศนศึกษา การชมนิทรรศการ การฉายสไลด์ ภาพยนตร์ ฯลฯ

2) ขั้นนักเรียนและครูวางโครงการร่วมกัน เป็นการวางโครงการร่วมกันระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งจะทำได้โดยกำหนดความมุ่งหมายทั่วไป ความมุ่งหมายเฉพาะช่วยกันตั้งปัญหา และแบ่งหัวข้อปัญหา กำหนดกิจกรรมของแต่ละปัญหา กำหนดสื่อการสอนที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อทำกิจกรรม รายงานผลการประชุม

3) ขั้นลงมือทำงาน สำรองและรวบรวมความรู้ต่าง ๆ จากห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร เอกสาร แบบเรียน ตำรา ฐานค้า ภาพยนตร์ ความสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปะ ฯลฯ

4) ขั้นเสนอกิจกรรม ซึ่งได้แก่ กิจกรรมที่แสดงออกในทางสร้างสรรค์ เช่น รายงานด้วยวาจาหรือข้อเขียน การอภิปราย การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ

5) ขั้นประเมินผล พิจารณาตามขั้นตอนและจุดประสงค์ของหน่วย โดยพิจารณาความรู้วิชาการ เจตคติ และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ คุณสมบัติส่วนตัว เช่น ด้านการเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ การรู้จักวิจารณ์และรับคำวิจารณ์

จากวิธีการสอนข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้อย่างหลากหลาย ผู้สอนย่อมเลือกใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

2.6 ตัวบ่งชี้ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ค.ร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กรมวิชาการ 2543 : 11-12) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยกำหนดตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 9 ข้อ และตัวบ่งชี้การสอนของครู จำนวน 10 ข้อ เพื่อใช้เป็นเครื่องตรวจสอบว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดการเรียนรู้หรือการสอนตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ เมื่อนั้นได้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ดังนี้

2.6.1 ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน มีดังนี้

- 1) มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) ฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 3) ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม
- 4) ฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจน

ได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

- 5) ได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และ

ร่วมด้วยช่วยกัน

- 6) ได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 7) เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 8) ฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- 9) ฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หา

ความรู้อย่างต่อเนื่อง

2.6.2 ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- 1) เตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- 2) จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- 3) เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียน

อย่างทั่วถึง

4) จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้แสดงออกและคิด

อย่างสร้างสรรค์

5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

6) ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

7) ใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้

8) ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตจริง

9) ฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10) สังเกตและประเมินสถานการณ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.6.3 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2543 : 16-21)

1) ขั้นนำ/สำรวจความต้องการ

1.1) สำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน

1.2) สร้าง / กระตุ้นความสนใจ

1.3) สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม

ในการดำเนินการสำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนอาจจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เพื่อนำไปสู่ การค้นหาและเลือกหัวข้อที่ตนสนใจหรือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เกิดความสนใจในสิ่งที่อยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเข้ากับ สาระการเรียนรู้ที่ครูวางแผนไว้ ดังนั้น การวางแผนการเรียนการสอนของครู จะต้องเปิด โอกาส/มีช่องว่างไว้ให้ผู้เรียนได้ร่วมวางแผนการเรียนด้วย

2) ขั้นเตรียมการ

2.1) ครูเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

2.2) วางแผนการเรียนการสอน

ในการเตรียมสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตร และจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจว่า

หลักสูตรต้องการอะไร มีจุดประสงค์อย่างไร และทำไมจึงต้องการอย่างนั้น สำหรับเป็นข้อมูลในการวางแผนการเรียน การสอน

ในการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันและหากเป็นไปได้ ควรจัดให้มีความเชื่อมโยงและบูรณาการแต่ละสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ทั้งนี้ ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดด้วย

3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นนี้ครูควรใช้ประเด็นคำถาม สถานการณ์หรือกิจกรรมที่กระตุ้น หรือท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย และครูควรเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณครู คือเพื่อนที่ช่วยเหลือเขาได้ในทุกเรื่อง นอกจากนั้นครูจะต้องรู้จักผู้เรียนรายบุคคลเป็นอย่างดี เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความถนัด ความสนใจ และลีลาการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มใจและกระตือรือร้น

3.2) ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตโดยใช้สื่อที่หลากหลาย ในลักษณะขององค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วน (Whole brain approach) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มและสมาชิกระหว่าง กลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้

3.3) ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงานองค์ความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้สังเกตเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อช่วยให้องค์ความรู้ที่ได้รับชัดเจนเป็นการเสริมแรงและให้ผู้เรียนสนใจการค้นหาคำความรู้ต่อไป

4) ขั้นประเมินผล การประเมินผลสำเร็จของการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการประเมินเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรม การร่วม

กิจกรรมการเรียนรู้ และการทดสอบควบคู่กัน เพื่อค้นหาศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน เพื่อการพัฒนา และตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดหรือไม่ นอกจากนี้ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จะเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของการสอนของครูด้วย

ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด จะต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และทักษะการแสดงออกทุกด้าน มีการวัดผลตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติ เพิ่มสะสมผลงาน ซึ่งในการประเมินผล สามารถประเมินระหว่างการเรียนรู้และประเมินสรุปรวม

5) **ขั้นสรุปและนำไปใช้** เป็นขั้นตอนการตกผลึกของกระบวนการเรียนรู้รายบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคนจะมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมมองอย่างเชื่อมโยง หยั่งรู้ เกิดการค้นพบตัวเองว่า มีความสามารถ มีจุดเด่น จุดด้อยทางด้านใด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากที่เขาได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และการแสดงออกตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพิจารณาได้จากการหาข้อสรุปจากบทเรียน โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ การสะท้อน ความคิด การแสดงผลงาน การจัดนิทรรศการการแสดงออกในลักษณะละคร การนำเสนอข้อค้นพบ การปรับปรุงตนเองของผู้เรียน เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ การเข้ากับ คนอื่น ได้ การเข้าใจผู้อื่น การเคารพสิทธิผู้อื่นตลอดจน การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและดำรงชีวิตประจำวัน

2.7 เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีอยู่มากมายหลายวิธีที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับผู้เรียน ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ซึ่งจำแนกตามแนวคิดการจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ได้ ดังนี้ (กรมวิชาการ 2543 : 22-25)

2.7.1 การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดวิธีหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า “ยิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องค้นหา ค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น”

เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เช่น การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบใช้กรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม แบบใช้การตัดสินใจ

2.7.2 เทคนิคการเรียนรู้รายบุคคล เป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคน ปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง และฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้เริ่มต้นจากครูหรือ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหา โดยผู้เรียนต้องศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิง และสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการ

การเรียนรู้เป็นรายบุคคล สามารถปรับใช้ได้หลาย ๆ สถานการณ์ ตั้งแต่การเรียนในชั้นเรียนที่มีครูคอยดูแลควบคุมจนถึงการฝึกทักษะการศึกษา ค้นคว้า ในห้องสมุดที่ผู้เรียนต้องการกำกับการเรียนรู้ของตน

เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล เช่น การเรียนแบบศูนย์การเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำรายงาน การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล การทำโครงการ การทำนิตยสารคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชุดการสอน เป็นต้น

2.7.3 เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิภรียา และตอบสนองต่อการเรียนรู้ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครู และเพื่อน ผู้เรียนจะได้ฝึกการจัดระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เช่น การโต้ว่าที่ การระดมความคิด การอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือ การประชุมแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2.7.4 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง ได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึกเจตคติ และค่านิยม ของตน

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนนี้ เช่น กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ ละคร

2.7.5 เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบ ด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วม

อย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้รวมทั้งการเป็นกำลังใจให้กันและกัน คนที่เก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เช่น ร่วมกันคิด ปริศนาความคิด กลุ่มร่วมมือ ร่วมมือแข่งขัน หรือกลุ่มสืบค้น

2.7.6 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกันเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่า หรือการเล่าเรื่อง

2.8 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

ปัจจัยที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีปัจจัยดังนี้

2.8.1 กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด

ทำอย่างสร้างสรรค์โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2.8.2 คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถทางสติปัญญาอารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

2.8.3 สาระการเรียนรู้ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีและมีความสุขในการเรียน

2.8.4 แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ

2.8.5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน

2.8.6 ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2.8.7 สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ และ สิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2.8.8 กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

2.9 บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง ไม่ว่าจะใช้แนวคิดใด จะประสบผลสำเร็จไม่ได้หากครูและผู้เรียนไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทของตน ครูส่วนหนึ่งยังคงชินอยู่กับบทบาทเดิม คือ การเป็นผู้บอกเล่า ถ่ายทอด เนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียน และผู้เรียนส่วนหนึ่งก็ยังเคยชินกับการเป็นผู้รับฟังความรู้ และ จำความรู้

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อครูและผู้เรียนทั้ง 2 ฝ่ายต่างก็ เปลี่ยนพฤติกรรม คือ ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน และผู้เรียนก็เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียน อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จำเป็นต้องเริ่มต้นก่อน ควรจะเป็นครู เพราะครูเป็นผู้ดำเนินการและ รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้ว เมื่อสภาพการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไป ผู้เรียนก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามสภาพที่จัดให้ ขึ้นอยู่กับการปรับตัวของ ผู้เรียนและแรงเสริมที่จะได้รับจากครู (กรมวิชาการ 2543 : 13-15)

2.9.1 บทบาทของครู ได้แก่

1) การเตรียมการสอน

1.1) ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ

1.2) ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

1.3) วางแผนการสอน

1.3.1) กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ให้ชัดเจน

- 1.3.2) วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด และกำหนด
รายละเอียดให้ชัดเจน
- 1.3.3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือ
เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- 1.3.4) กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้
- 1.4) จัดเตรียม
- 1.4.1) สื่อ วัสดุการเรียนการสอน ให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน
- 1.4.2) เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน
- 1.4.3) ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่
หรือโสตทัศน วัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
- 1.4.4) เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้
- 1.4.5) ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น
การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ในลักษณะต่าง ๆ
- 2) การสอน
- 2.1) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี
- 2.2) กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
- 2.3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้ โดยอาจมี
การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง
- 2.3.1) ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
- 2.3.2) อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรม
การเรียนรู้
- 2.3.3) กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่
- 2.3.4) สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของ
ผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม
- 2.3.5) ให้คำแนะนำ และข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น
- 2.3.6) บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม
เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น
- 2.3.7) ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม
- 2.3.8) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และ
ให้ข้อมูล เนื้อหา ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.9) ให้ข้อมูลแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้อของผู้เรียน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

3) การประเมินผล

3.1) เก็บรวบรวมผลงาน และประเมินผลงานของผู้เรียน

3.2) ประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

2.10 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

การบริหารการศึกษาที่จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 67)

2.10.1 ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับผู้เรียนและครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.10.2 กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนไว้ในธรรมนูญโรงเรียนที่มีแผนงานในการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 ที่ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา

2.10.3 นำผลการประเมินโรงเรียนมาใช้ในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา

2.10.4 บริหารจัดการให้เอื้ออำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนมีเสรีภาพในการคิด พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ทำการวิจัยในชั้นเรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ฝึกกำลังกลุ่มวิชา เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตร

2.10.5 พัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นห้องเรียน

2.10.6 จัดให้มีระบบนิเทศภายใน ช่วยเหลือครูในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.11 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาจะต้องเริ่มจากโรงเรียน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โดยต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการใช้อำนาจเป็นการสร้างความตระหนักให้เพื่อนร่วมงานเห็นความสำคัญ มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน มีคุณลักษณะของผู้บริหาร มีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส ชัดเจนและตรวจสอบได้ และผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ

ตามบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 17-30)

2.11.1 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาปฏิรูปการศึกษา

1) ด้านปัจจัย

- 1.1) มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์
- 1.2) มีคณะกรรมการสถานศึกษาที่เข้มแข็ง
- 1.3) มีครูที่มีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน
- 1.4) มีสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 1.5) มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนและภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

- 1.6) มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับ

ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

2) ด้านกระบวนการ

- 2.1) มีแผนพัฒนาสถานศึกษา (School Improvement Plan : SIP)
- 2.2) มีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.3) มีการจัดการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียน

และชุมชน

- 2.4) มีบรรยากาศที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้
- 2.5) มีระบบการพัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง

และเป็นระบบ

- 2.6) มีระบบการติดตามผล โดยมีการจัดทำรายงานภาพรวมของ

โรงเรียน (School review) และ (School report) ที่สามารถนำเสนอต่อสาธารณชน

- 2.7) มีการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.8) มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบผลการดำเนินงาน

3) ด้านการผลิต

- 3.1) ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานสูงในระดับสากล
- 3.2) ห้องเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐาน

2.11.2 ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาในการปฏิรูปการศึกษา

1) ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ จัดการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการความรู้และทักษะต่างๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและประเทศชาติ ให้การประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง โดยมีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

1.1) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) มีวิธีการเรียนรู้และมีทักษะแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.1.1) ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.1.2) คิดค้นและใช้นวัตกรรมในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเป็นการเรียนรู้แบบหัวเรื่อง เป็นต้น

1.1.3) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.1.4) ผลัด และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

1.2) จัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

1.2.1) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียน ด้านความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน

1.2.2) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับสภาพและความต้องการ

1.2.3) วิเคราะห์เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน

1.3) จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมและองค์ประกอบอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3.1) จัดแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เช่น สวนหย่อม สวนสมุนไพร ห้องสมุด อุทยานการศึกษา เป็นต้น

1.3.2) จัดเครือข่ายการเรียนรู้

1.4) ให้นักลกร องค์กรและสถาบันในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4.1) จัดทำเนียบปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิชาการและสถานประกอบการ

1.4.2) ประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจระหว่างสถานศึกษา และแหล่งความรู้ต่าง ๆ

1.4.3) นำปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิชาการและสถานประกอบการช่วยจัดการเรียนการสอน

1.5) มีการทำวิจัยในชั้นเรียน

1.5.1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอน

1.5.2) แก้ปัญหาอย่างมีระบบวิธีการ

1.5.3) นำผลมาพัฒนาการเรียนการสอน

1.6) มีการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (Authentic assessment) โดยเน้นการประเมินควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน และประเมินจากการปฏิบัติงานจริง (Performance based)

1.6.1) ประเมินผลการเรียนการสอนที่หลากหลายที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินจากการปฏิบัติจริง ใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นต้น

1.6.2) วิเคราะห์และจัดทำผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (Student performance profile) เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

1.6.3) การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง

1.7) มีระบบการนิเทศ การเรียนการสอนภายใน

1.7.1) จัดระบบนิเทศ ติดตามและประเมินภายใน

1.7.2) จัดทีมนิเทศภายใน

1.7.3) นำผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน

2) ด้านหลักสูตร

สถานศึกษากำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีการนำหลักสูตรแกนกลางมาใช้ ตลอดจนสร้างและพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนและประเทศชาติให้มีแผนการเรียนหลากหลาย ดังนี้

2.1) จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่น

2.1.1) จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

2.1.2) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

2.1.3) วิเคราะห์สภาพความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

2.1.4) จัดสาระการเรียนรู้

2.2) พัฒนาหลักสูตร และจัดแผนการเรียนที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อม ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

2.2.1) วิเคราะห์สภาพความต้องการของผู้เรียน และชุมชน

2.2.2) จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา

2.2.3) กำหนดแผนการเรียนที่หลากหลาย

2.3) บริหารการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

2.3.1) จัดปัจจัยที่เอื้อต่อหลักสูตรแกนกลาง และการจัดการเรียนการสอน เช่น เอกสารหลักสูตร แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

2.3.2) จัดระบบและกลไกการบริหาร กำกับ และติดตาม การใช้หลักสูตรของสถานศึกษา

2.3.3) ประเมินและรายงานผลการใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องระดับสถานศึกษาและประชาชนในชุมชนให้เป็นทีมงานที่มีคุณภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง

3.1) สร้างความตระหนัก จิตวิญญาณและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู และบุคลากรในสถานศึกษา

3.2) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

3.2.1) กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพ

3.2.2) สร้างพันธกิจร่วมกันในการดำเนินปฏิรูปการศึกษา (Inform & Commitment) มีการประเมินความตระหนัก และความพร้อมที่จะร่วมกันทำงาน

3.3) พัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรและจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.4) สนับสนุน ส่งเสริมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.4.1) ส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกชมรมวิชาชีพ เครือข่ายวิชาชีพ

3.4.2) ยกย่องเชิดชูเกียรติ

3.4.3) จัดสวัสดิการ

3.5) รายงานผลสู่สาธารณชน

จัดประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบผลการปฏิบัติงาน พึงเสียสละของชุมชน

4) ด้านบริหารและการจัดการ

4.1) บริหารและจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ (School based management)

4.1.1) ตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา

4.1.2) ตั้งคณะทำงานวางแผนปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา (School improvement team)

4.1.3) ตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

4.1.4) จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปรับปรุงสถานศึกษา (School improvement plan)

4.1.5) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ

4.2) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

4.2.1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

4.2.2) จัดทำธรรมนูญโรงเรียน

4.2.3) จัดทำระบบตรวจสอบ ระบบการประเมินตนเอง การนิเทศภายในโรงเรียน และการควบคุมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

- 4.2.4) รายงาน และนำไปปรับปรุงแก้ไข
- 4.3) ปรับปรุงบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบที่เอื้อต่อ
การเรียนรู้
- 4.3.1) จัดทำผังแม่บทของสถานศึกษา
- 4.3.2) จัดภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่น สวยงาม
- 4.3.3) จัดระบบสาธารณูปโภค จัดระบบกำจัดของเสีย
- 4.3.4) จัดระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา
- 4.4) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา
คุณภาพการศึกษา
- 4.4.1) จัดสรรทรัพยากรและจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
ทั้งสากล และท้องถิ่น
- 4.4.2) ส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 4.4.3) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ทักษะในการใช้
เทคโนโลยี
- 4.5) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- 4.5.1) จัดให้มีศูนย์สื่อการเรียนการสอน
- 4.5.2) มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษาระหว่าง
สถานศึกษา ชุมชน
- 4.6) ให้สิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษา
- 4.6.1) สำรวจข้อมูลประชากรในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
- 4.6.2) กำหนดแนวปฏิบัติในการให้บริการทางการศึกษา
อย่างโปร่งใส เป็นธรรมให้ทั่วถึงไม่เลือกปฏิบัติ
- 4.7) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลสู่ชุมชน หน่วยงาน
อื่น ๆ
- 4.7.1) จัดทำแผนการประชาสัมพันธ์
- 4.7.2) จัดทำเครือข่ายและประสานการประชาสัมพันธ์
- 4.7.3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย
- 4.8) จัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน
- 4.8.1) จัดบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

4.8.2) ประสานความร่วมมือกับแหล่งความรู้ ใดๆ เพื่อสนองความต้องการของชุมชน

4.9) กำกับติดตาม ประเมินและรายงานผล

4.9.1) จัดระบบการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผล

4.9.2) ดำเนินการ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา

4.9.3) รายงานผลต่อประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานวิชาการในสถาบันการศึกษา

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษา ส่วนการบริหารด้านอื่น ๆ แม้จะมีความสำคัญแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2547 : 99)

การบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและรับผิดชอบสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 40 ของงานทั้งหมด (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535 : 15-16 ; อ้างอิงมาจาก Smith and Others 1961 : 170) ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานวิชาการจัดว่า เป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

1. หลักและกระบวนการบริหารงานวิชาการ

หลักและกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2547 : 100)

- 1.1 จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
- 1.2 การบริหารงานวิชาการมุ่งการร่วมมือกันทำงาน
- 1.3 การมีเอกภาพในจุดมุ่งหมายจะทำให้การดำเนินการสอดคล้องสัมพันธ์และเป็นไปในทางเดียวกัน
- 1.4 ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
- 1.5 ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

1.6 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนางานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงาน
วิชาการ

1.7 การมีวินัยของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการจะสามารถทำให้งาน
ดำเนินไปได้ด้วยดี

1.8 ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น

1.9 บุคลากรทุกคนต้องการขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

1.10 ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ

1.11 ให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ

1.12 การประสานงาน ความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์ และ
ความร่วมมือ ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน

1.13 การติดตามและประเมินผล เป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนางานวิชาการ

1.14 การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการ
จำเป็นต้องใช้ศาสตร์ ศิลป์ ทักษะ และเทคนิคในการบริหารงาน

2. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

เพื่อให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร
ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานวิชาการอย่างลึกซึ้ง ขอบข่าย
การบริหารงานวิชาการ มีดังนี้ (รุจิร ภูสาระ และจันทรานี สงวนนาม. 2545 : 58-76)

2.1 งานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ ได้ประกาศใช้หลักสูตร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้สถานศึกษา
จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
กิจกรรมที่ต้องดำเนินการในเรื่องของหลักสูตรสถานศึกษาและการบริหารหลักสูตร ได้แก่

2.1.1 หลักสูตรสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 กำหนดให้สถาน ศึกษา ต้องจัดทำ
สาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตลอดจนต้องคำนึงถึง
ความพร้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาตามหน่วยการเรียนรู้ และ
แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต จริงในชุมชน สาระ
การเรียนรู้ มีทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการคิด

การเรียนรู้และการแก้ปัญหา ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ ศักยภาพพื้นฐาน ในการจัดการทำงานและการพัฒนาตนเอง

2.1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือที่เรียกว่า การปฏิรูป การเรียนรู้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครู เป็นผู้ควบคุมดูแล เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ หลักการและแนวปฏิบัติ มีดังนี้

- 1) เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
- 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิด อย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี
- 3) นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลาย ๆ แหล่ง และเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน
- 4) เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี
- 5) เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ
- 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นคว้าหา คำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว
- 7) ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหา เพื่อให้ ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่
- 8) ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง สื่อการเรียนรู้

2.1.3 สื่อการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ได้สะดวกยิ่งขึ้น สื่อที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครู บันทึกรายการสอน นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ เครื่องมือการเรียนรู้ ที่สามารถให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ก็ถือว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

สื่อการเรียนรู้ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอน ของครูดำเนินไปด้วยดี ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ติดตามกระบวนการต่าง ๆ ที่หลักสูตร ต้องการ ในปัจจุบันต้องยอมรับว่าผู้เรียนทุกคนต่างก็มีประสบการณ์เดิมอยู่แล้ว ความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับอาจหาได้หลายทาง นอกจากครูและสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ คอมพิวเตอร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถของครู

ที่จะสามารถจัดหามาใช้และศักยภาพของผู้เรียนของแต่ละคน ซึ่งหลักสูตรใหม่ไม่ได้ละทิ้งหนังสือเรียนเก่า ๆ โดยสิ้นเชิงยังต้องอาศัยหนังสือเก่า ตามความจำเป็นและความเหมาะสม

2.1.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของผู้เรียนทำให้สามารถจัดกิจกรรม การเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสม ได้ กิจกรรมการวัดประเมินผลสามารถทำได้เป็น 3 ระดับ คือ

1) การประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นหน้าที่สำคัญที่ครูผู้สอนที่จะประเมินผู้เรียนในแต่ละรายวิชา เพื่อรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและควรทำอย่างต่อเนื่องควบคู่กันไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำผลการประเมิน ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้นต่อไป

3) การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละกิจกรรม การวัดและประเมินผลอาจทำได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้

3.1) การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลจากงานหรือผลงานที่เป็นจริง มากกว่าการประเมินด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ และเป็นการประเมินผลตามเกณฑ์ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

3.1.1) การนำเสนอด้วยปากเปล่า

3.1.2) การได้วาที

3.1.3) การแสดงนิทรรศการ

3.1.4) การรวบรวมผลงานงานเขียนของนักเรียน

- 3.1.5) แถบบันทึกภาพผลการปฏิบัติงาน
- 3.1.6) การสร้างและงานประดิษฐ์โครงหุ่น
- 3.1.7) การแก้ปัญหา
- 3.1.8) พฤติกรรมของผู้เรียน
- 3.1.9) การปฏิบัติงานกลุ่ม

การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นวิธีการประเมินที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริง เป็นวิธีการที่เน้นงานภาคปฏิบัติ ที่นักเรียนแสดงออก เน้นกระบวนการการเรียนรู้ ผลผลิต และเพิ่มสะสมงาน การประเมินตามสภาพจริงเป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ครูต้องคำนึงอยู่เสมอว่า หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลจะต้องไปด้วยกัน

3.2) การประเมินโดยใช้เพิ่มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินผลการเรียนการสอน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินอย่างเต็มที่ 2 ขั้นตอน คือ

- 3.2.1) ผู้เรียนแต่ละคนรวบรวมผลงานและบันทึกผล การประเมินไว้ในแฟ้มรวบรวมผลงาน
- 3.2.2) ผู้เรียนแต่ละคนจะจัดและคัดเลือกผลงานจากแฟ้มรวบรวมผลงาน เพื่อจัดทำเพิ่มสะสมงานต่อไป

การประเมินโดยใช้เพิ่มสะสมงาน ทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ว่า ตนเองทำได้ดีเพียงใดและอะไรบ้างที่ควรปรับปรุง เป็นการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนอยู่ในโลกของความเป็นจริงและช่วยลดการแข่งขันกับเพื่อนครู จะเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากเน้นเฉพาะเนื้อหาความรู้ ไปเป็นเน้นทักษะปฏิบัติและเจตคติ ควบคู่กันไป โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

การประเมินโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardize test) แบบทดสอบต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนโดยทั่วไปใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของข้อทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย ตามความเหมาะสม สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย เครื่องมือและแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน

2.2 การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นกระบวนการที่น่าเชื่อถือและเป็นระบบในการแสวงหาคำตอบ เพราะเป็นการคิดค้นและพัฒนาที่เป็นการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริงในชั้นเรียน

เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแสวงหาคำตอบ จากปัญหาและข้อสงสัยของครู เป็นการคิดพัฒนานวัตกรรม เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและ การเรียนการสอน

2.1.1 ลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน มีดังนี้

- 1) ปัญหาการวิจัยเกิดจากการทำงานในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเรียน การสอน ซึ่งอาจเป็นปัญหาของผู้เรียนที่ครูต้องการแก้ไขหรือปัญหาที่ครูต้องการพัฒนา ก็ได้
- 2) ผลจากการวิจัยเป็นสิ่งที่ครูสามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน
- 3) การวิจัยในชั้นเรียนดำเนินไปพร้อมกับการเรียนการสอน กล่าวคือ สอนไปวิจัยไป เก็บข้อมูลและบันทึกผล แล้วนำผลการวิจัยมาแก้ไขปัญหาและเผยแพร่ให้เกิด ประโยชน์ต่อผู้อื่น

เคล็ดลับการทำวิจัยสำหรับนักวิจัยหน้าใหม่ ปัญหาสำคัญของนักวิจัย คือ การละเลยการตั้งโจทย์การวิจัย การตั้งโจทย์การวิจัยที่ถูกต้องและชัดเจนจะทำให้การศึกษา วิจัยสำเร็จไปแล้วมากกว่าครึ่งหนึ่ง เพราะการตั้งโจทย์การวิจัยที่ชัดเจนและเหมาะสมจะช่วย การดำเนินการวิจัยหลายประการ กล่าวคือ ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ให้มี ความชัดเจน ช่วยกำหนด แนวทางในการวิจัย ช่วยการวางแผน การดำเนินการวิจัย ช่วยใน การตั้งข้อสมมติฐาน การวิจัย ช่วยให้แนวทางการรวบรวมข้อมูลและการออกแบบสอบถาม และที่สำคัญช่วยให้ นักวิจัยรู้ว่า หัวข้อเรื่องที่ตนจะทำการศึกษานั้นจะทำได้หรือทำไม่ได้ ดังนั้น การตั้งโจทย์การวิจัยจึงเป็นเรื่องที่นักวิจัยหน้าใหม่ควรให้ความสนใจนอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึง กระบวนการและขั้นตอนการวิจัยและองค์ประกอบของการวิจัยไว้อย่างสนใจ ดังนี้

2.2.2 กระบวนการและขั้นตอนการวิจัย ตามระเบียบวิธีการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ กระบวนการวิจัยอาจแบ่งออกได้เป็นหลายกิจกรรม ขึ้นอยู่กับการจำแนก รายละเอียดของกิจกรรม ซึ่งตำราแต่ละเล่มอาจแบ่งกิจกรรมไว้ไม่เหมือนกันมากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่การกำหนดรายละเอียดของกิจกรรม ในกรณีที่แบ่งกระบวนการออกเป็น 7 กิจกรรม กระบวนการจะเริ่มจาก

- 1) การกำหนดหัวข้อเรื่องการวิจัย
- 2) การทบทวนเอกสารและข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะทำ การศึกษา
- 3) การกำหนดประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 4) การออกแบบการวิจัย คือการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบของโจทย์ที่ตั้งไว้

- 5) การรวบรวมข้อมูลหลักฐานเพื่อใช้ในการสนับสนุนหรือโต้แย้งตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้
- 6) การวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน และการทดสอบตามแนวคิดที่กำหนดไว้ ตลอดถึงการตีความจากผลการวิเคราะห์
- 7) การเสนอผลการศึกษาค้นคว้าคือการรายงานผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.2.3 องค์ประกอบของการวิจัย มี 3 อย่าง คือ

1) ป्राกฏการณ์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นและสังเกตเห็นได้ ซึ่งอาจเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติก็ได้ปรากฏการณ์ มีความสำคัญ ต่อการวิจัยใน 2 ลักษณะ คือ เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้รู้ว่า มีอะไรทำอะไร อย่างไร และนำไปสู่ข้อสงสัย เพื่อกำหนดโจทย์วิจัยที่จะต้องค้นหาคำตอบต่อไป นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ที่มีการบันทึกไว้ในลักษณะต่าง ๆ จะเป็นหลักฐานที่จะใช้อธิบายหรือใช้ในการทดสอบข้อสมมติฐานการวิจัย

2) ทฤษฎีหรือแนวคิดที่มีเหตุผล กล่าวคือ ทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ประกอบด้วยเหตุผล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัย

3) เครื่องมือในการวัดและการวิเคราะห์ หมายถึง การวัดและการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับโจทย์และวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ นักวิจัยจะต้องมีเครื่องมืออย่างใด อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อนำมาวัดปริมาณและคุณภาพของปรากฏการณ์หรือตัวแปรที่ทำการศึกษาดำเนินการวิเคราะห์หาเหตุผลความสัมพันธ์และชนคความสัมพันธ์ของตัวแปร

2.3.4 เกณฑ์ในการกำหนดประเด็นปัญหา การเลือกประเด็นปัญหาการวิจัย ควรจะเลือกปัญหาที่อยู่ในความสนใจและความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นปัญหาที่มีมูลความจริงและเป็นปัญหาที่ไม่กว้างหรือแคบเกินไป นอกจากนี้การตั้งโจทย์การวิจัยควรมีลักษณะดังนี้

- 1) เป็น โจทย์หรือคำถามที่มีความชัดเจนซึ่งจะทำให้ได้คำตอบที่ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 2) เป็น โจทย์หรือคำถามที่แสดงถึงปรากฏการณ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป เช่น การเปรียบเทียบปรากฏการณ์ตั้งแต่ 2 อย่าง
- 3) เป็น โจทย์หรือคำถามที่จะให้คำตอบที่มีความหมายทางวิชาการและความหมายในการใช้ประโยชน์

4) เป็นโจทย์หรือคำถามที่จะให้คำตอบซึ่งสามารถทดสอบได้ โจทย์ การวิจัยจะต้องตอบได้และคำตอบนั้นสามารถหาหลักฐานที่เป็นจริงมาสนับสนุนได้หรือ คัดค้านได้และสามารถทดสอบได้ด้วยหลักฐานทางวิชาการ

2.2.5 ประเภทของโจทย์การวิจัย โจทย์การวิจัย คือคำถามที่นักวิจัยตั้งขึ้น เพื่อค้นหาคำตอบ แบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) คำถามประเภทที่ต้องการหาความจริง คำถามประเภทนี้จะขึ้นต้น ด้วย “อะไร” (what) เช่น สิ่งที่ศึกษาคืออะไร จำนวนเท่าใด ซึ่งเป็นคำถามที่บ่งว่า วัตถุประสงค์ของ การศึกษา คือการค้นหาข้อเท็จจริงของเรื่องที่ทำการศึกษา

2) คำถามประเภทที่ต้องการหาเหตุผล หรือความสัมพันธ์ของปรากฏ การณ์ คำถามประเภทนี้มักจะขึ้นต้นด้วย “ทำไม” (Why) เช่น ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น มีความสัมพันธ์อย่างไร สาเหตุเกิดจากอะไร มีผลกระทบอะไรบ้าง เป็นคำถามที่บ่งบอกถึง วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์หาเหตุผลหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา

3) คำถามประเภทที่ต้องการหาหลักเกณฑ์เพื่อการตัดสินใจ คำถาม ด้วยคำว่า 1) “อย่างไร” (How) 2) “ที่ไหน” (Where) 3) “เมื่อไร” (When) 4) “โดยใคร” (By whom) 5) “เพื่อใคร” (For whom)

2.3 การสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขข้อบกพร่องและ เสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ที่ครูจัดให้ผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ การสอนซ่อมเสริม อาจจัดขึ้นภายหลังเมื่อครูได้ดำเนินการสอน วัตถุประสงค์ประเมินผลการเรียน ของผู้เรียนแล้ว พบว่า ผู้เรียนยังไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูสามารถแก้ไข ข้อบกพร่องของผู้เรียนด้วยการสอนซ่อมเสริม

วิธีการสอนซ่อมเสริม อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.3.1 การสอนแบบตัวต่อตัว

2.3.2 การสอนเป็นกลุ่มย่อย

2.3.3 นักเรียนเก่งสอนนักเรียนอ่อน

2.3.4 สอนโดยบทเรียนสำเร็จรูป

2.3.5 ให้ทำแบบฝึกหัด เรียนด้วยตนเอง

2.3.6 ให้ทำกิจกรรมเพิ่มเติม

การสอนซ่อมเสริมจะมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของครูและความสนใจของผู้เรียนตลอดเวลา นับตั้งแต่การเตรียมการสอน การบันทึกการสอน การเตรียมสื่อช่วยสอน ทุกครั้งที่สอนควรสังเกตจดบันทึกเพื่อพัฒนาการของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปด้วย

2.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นวิธีการช่วยพัฒนาคุณลักษณะและนิสัยใจคอของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์กตัญญู มีความเมตตา กรุณา รักใคร่กลมเกลียว สมัคสมานสามัคคีและมีวินัย มีภาวะของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ถ้าการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น

2.4.1 กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

2.4.2 กิจกรรมอาหารกลางวันของนักเรียน

2.4.3 กิจกรรมสหกรณ์

2.4.4 กิจกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

2.4.5 กิจกรรมบริการแนะแนวการศึกษา

2.4.6 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

2.4.7 กิจกรรมส่งเสริมพลานามัยและการกีฬา

2.4.8 กิจกรรมห้องสมุด

ฯลฯ

2.5 กิจกรรมนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายใน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้บริหารในการที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพและผลสุดท้ายก็คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศภายใน เป็นการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษา ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนและบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน

2.5.1 การนิเทศภายในสถานศึกษา มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1) เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพ ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรตามแนวทาง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมี

คุณภาพ

3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน

4) เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพ

5) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและชื่นชมในผลงาน

6) เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.5.2 กิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้หลายอย่าง การนำวิธีการใดมาใช้ ควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น

- 1) การประชุม อบรม ปฐมนิเทศ
- 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
- 3) การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา
- 4) การให้คำปรึกษาหารือ เป็นกลุ่มหรือรายบุคคล
- 5) การสนทนาทางวิชาการ
- 6) การสาธิตการสอน
- 7) การพาไปศึกษานอกสถานที่
- 8) การสัมมนา
- 9) การจัดนิทรรศการ
- 10) การเยี่ยมชั้นเรียน
- 11) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ฯลฯ

2.5.3 ประโยชน์ของการนิเทศภายใน

1) ทำให้ครูสอนได้ตรงตามเป้าหมาย เพราะผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นิเทศจะช่วยเหลือครูในการตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา มิให้การแก้ปัญหาและอุปสรรคการสอนเกิดความล่าช้าด้วยความไม่จำเป็น

2) ผู้บริหารที่เป็นผู้นำทางวิชาการและทำหน้าที่นี้เทศภายในจะทำให้ความเคลื่อนไหวทางวิชาการของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องตลอดเวลา

3) ทำให้บุคลากรในสถานศึกษามองเห็นความสำคัญของงานวิชาการและปฏิบัติงาน โดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการบริหารสถานศึกษา

4) การนิเทศภายในจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันมีผลกระทบต่อคุณภาพของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 การประกันคุณภาพการศึกษา

ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับสถานศึกษา จึงต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

2.6.1 ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาและเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- 1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การตรวจสอบและการทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 8) การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2.6.2 วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดมระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

- 2) แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมอบหมายภารกิจเพื่อการดำเนินการ
- 3) จัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 4) กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ที่ครอบคลุมสาระกระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 5) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
- 6) ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
- 7) คณะกรรมการดำเนินการจะต้องมีการตรวจสอบทบทวนแล้วจัดทำรายงานการดำเนินงาน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมและต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อนำ ผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้จะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนและทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะสำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน
- 8) สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพร้อมหลักฐาน ข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป

3. ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา และมีขอบข่ายค่อนข้างกว้างขวาง หลักการบริหารวิชาการจะแบ่งเป็นขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535 : 19-20)

3.1 ขั้นก่อนดำเนินการ จะเป็นการกำหนดนโยบายและการวางแผนงานด้านวิชาการ โดยมีงานดังต่อไปนี้

- 3.1.1 จัดทำแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 3.1.2 จัดสภาพงานวิชาการและวิธีการทำงาน
- 3.1.3 จัดครู อาจารย์เข้าสอน
- 3.1.4 จัดทำโครงการสอน
- 3.1.5 จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน
- 3.1.6 จัดตารางสอน
- 3.1.7 ประชุมนิเทศนักเรียน
- 3.1.8 การลงทะเบียนเรียน

3.2 ขั้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่จัดและดำเนินงาน รวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ดังนี้

3.2.1 การดำเนินงานการสอนตามหลักสูตร โดยการดูแลให้การสอนเป็นไปตามโครงการสอนในแต่ละวิชา เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

3.2.2 การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านวิชาการ ได้แก่ โครงการสอนซ่อมเสริม โครงการส่งเสริมเด็กเรียนดี โครงการส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเอง การจัดชุมนุมต่าง ๆ ลูกเสือและเนตรนารี มีการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ตลอดจนให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จัดให้มีห้องสมุดโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า

3.2.3 งานเกี่ยวกับการบริการ การส่งเสริมให้มีการให้บริการเกี่ยวกับสื่อการสอน เพื่อช่วยเหลือครูในด้านการสอนและอุปกรณ์ มีการจัดรวบรวมเอกสารคำสอน คู่มือครู รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อาคารสถานที่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

3.3 ขั้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชาการผู้บริหารควรมีการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการ ดังนี้

- 3.3.1 ส่งเสริมให้ครู อาจารย์ให้ปรับปรุงตนเองทางด้านวิชาการ
- 3.3.2 สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนด จุดมุ่งหมายและนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ
- 3.3.3 ริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ

- 3.3.4 จัดบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริม
ด้านวิชาการ
- 3.3.5 จัดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ
- 3.3.6 จัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้น ร่วมกันทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 3.3.7 ส่งเสริมให้จัดตั้งชุมนุมหรือชมรมทางวิชาการ เพื่อจัดกิจกรรมและ
เผยแพร่งานด้านวิชาการ
- 3.3.8 ส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมประชุม สัมมนา ฝึกอบรม เพื่อเป็น
การแลกเปลี่ยนความรู้และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ
- 3.3.9 ส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
งานวิชาการ ถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา ที่จะต้องดำเนินการจัด
การศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ด้วยอาศัยกระบวนการและขั้นตอนดำเนินการอย่างเป็นระบบ
ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน ใช้เทคนิควิธีการอย่างหลากหลายอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ผู้ที่มีหน้าที่
เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีความสามารถจึงจะดำเนินการจัดการศึกษาได้สำเร็จ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

1. ที่มาของเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นหน่วยงานทางการศึกษา
หน่วยงานหนึ่ง จาก 175 เขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศที่เกิดขึ้นตามมาตรา 32 แห่ง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 มีสำนักงานตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม โดยใช้สำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอวาปีปทุม (เดิม) เป็นสถานที่ในการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อยู่ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม 40 กิโลเมตรและมีพื้นที่
ครอบคลุม 6 อำเภอของจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ
อำเภอนาเชือก อำเภอยางสีสุราช อำเภอ พยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอนาคูณ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคามเขต 2 รับผิดชอบในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับ
ก่อนประถมศึกษา (อบ.1-2) ระดับประถมศึกษา (ป.1-6) และระดับมัธยมศึกษา (ม.1-6)
มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546
ในมาตรา 37 ดังนี้

- 1.1 บริหารและจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.2 พัฒนางานด้านวิชาการและจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา
- 1.3 รับผิดชอบในการพิจารณาแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
- 1.4 ปฏิบัติตามหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

2. ปัญหาอุปสรรค

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด แต่กลับพบว่า การจัดการศึกษายังมีข้อจำกัดและจุดด้อยอยู่มาก มีปัญหาหลักในหลายด้าน ได้แก่

- 2.1 ด้านความครอบคลุมและเสมอภาคในโอกาส ที่ยังมีผู้ไม่ได้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ
- 2.2 ด้านคุณภาพของผู้เรียนที่ยังไม่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การสร้างองค์ความรู้และความอ่อนด้อยในด้านคุณธรรม จริยธรรม
- 2.3 ด้านการประกันคุณภาพภายในยังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาร้อยละ 53.75 ยังไม่ได้รับการประเมินจากภายนอก สถานศึกษามีศักยภาพแตกต่างกันตามความพร้อมของชุมชน ผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชน เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 2.4 ด้านการบริหารและการจัดการมีขั้นตอนการทำงานซ้ำซ้อนและล่าช้า ขาดเอกภาพด้านนโยบายและการบริหาร
- 2.5 ด้านการบริหารบุคคลที่ไม่สามารถหลอมรวมวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานแนวใหม่ การขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การขาดแคลนบุคลากร
- 2.6 ด้านทรัพยากร ยังขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอในการบริหารจัดการ

3. ความต้องการพัฒนา

ในด้านความต้องการพัฒนาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 นั้น มีดังนี้

3.1 การบริหารและการจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีประสิทธิภาพในการด้านความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

3.1.1 โรงเรียนในสังกัดมีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

3.1.2 ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาเป็นมืออาชีพ

3.2 นักเรียนมีคุณภาพ

สำหรับการบริหารจัดการ เพื่อให้มีการกำกับ ดูแลโรงเรียนในสังกัดได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 6 อำเภอ จึงได้แบ่งกลุ่มโรงเรียนออกเป็นกลุ่มทั้งหมด 20 กลุ่ม เรียกว่า กลุ่มพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งอำเภอวาปีปทุม มีจำนวน 5 กลุ่ม โรงเรียน ดังตารางที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา เฉพาะ โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เปิดทำ
การเรียนการสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1-3 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2

กลุ่มที่	ชื่อโรงเรียน	เปิดสอนช่วงชั้นที่	จำนวนครู
1	อนุบาลวาปีปทุม	ช่วงชั้นที่ 1-2	25
	เมืองวาปีปทุม	ช่วงชั้นที่ 1-2	54
	บ้านหนองคูไชยหนองขาม	ช่วงชั้นที่ 1-2	10
	บ้านจอกขวาง	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านห้วยบัว	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านหนองไฮ	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	21
	บ้านนาเลา	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	16
	บ้านโคกใหญ่	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านหนองคูม่วง	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	ชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	23
	บ้านโนนท่อน	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านกระยอมหนองเค็ม	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	บ้านโสกยาง	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	ราชประชานุเคราะห์ ๑๗	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านโคกแปะ	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านโคกสีทองกลาง	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	24
	บ้านหนองตาไก่เผือกใต้วิทยา	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านโนนเขวาหนองแสง	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	ชุมชนบ้านหนองทุ่ม	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	19
		รวม	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กลุ่มที่	ชื่อโรงเรียน	เปิดสอนช่วงชั้นที่	จำนวนครู
2	บ้านแกน	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านคำแย (ประชาชนเคราะห์)	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	13
	บ้านเวงชัยโคกหนองโจด	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านเขวาค้อโคกกลาง	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านเวงเหล่าแก่น้อย	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านโคกใหญ่วิทยา	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านคู	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านคอนหัน	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านดงใหญ่	ช่วงชั้นที่ 1-2	13
	บ้านก่อ	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านหนองหว้า	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	15
	บ้านเวงนคร (สังฆวิทยา)	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านสระแก้วหนองคู	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านจัวบา	ช่วงชั้นที่ 1-2	8
บ้านโคกไร่	ช่วงชั้นที่ 1-2	9	
	รวม		136
3	บ้านนาข่า	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	บ้านโคกสูงหนองเสียวหนองชี	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	16
	บ้านโคกเต่า	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านคอนแดงน้ำเกลี้ยง	ช่วงชั้นที่ 1-2	24
	บ้านวังจานโนนสำราญ	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	บ้านเปลือยคอนมน้ำ	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านตลาดโนนโพธิ์	ช่วงชั้นที่ 1-2	8
	บ้านหนองไผ่	ช่วงชั้นที่ 1-2	14
	บ้านหนองคลอง	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านหนองแต้	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านห้วย	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านมะแซวหนองโจ่ง	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	รวม		122

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มที่	ชื่อโรงเรียน	เปิดสอนช่วงชั้นที่	จำนวนครู
4	บ้านเสือโก้	ช่วงชั้นที่ 1-2	14
	บ้านไถ่นา	ช่วงชั้นที่ 1-2	10
	บ้านหนองแสน	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	16
	บ้านคูหนองโก	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านกุดนาดีโนนลาน	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านหนองผือ	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านคดน้อย	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านสนาม	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	21
	บ้านหนองกุง	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	บ้านหนองแวงบกไผ่ล้อมวิทยา	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านโนนจาน	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
	บ้านโนน	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	18
	บ้านขามป้อม	ช่วงชั้นที่ 1-2	6
รวม			139
5	บ้านประแห่	ช่วงชั้นที่ 1-2	11
	บ้านหนองเหล่า	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านหนองข่า	ช่วงชั้นที่ 1-2	12
	บ้านโพธิ์ชัย	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	16
	ราชประชานุเคราะห์ ๑๘	ช่วงชั้นที่ 1-2	9
	บ้านตำแย	ช่วงชั้นที่ 1-2	7
	บ้านแก่นเท่า	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านหนองแกวิทยา	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	บ้านชาดฝางหัวเรือ	ช่วงชั้นที่ 1-2	20
	ราชประชานุเคราะห์ ๑๖	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	18
	นาฝายเหล่าหุ่ง	ช่วงชั้นที่ 1-2	5
	หนองบัวกุดอ้อ	ช่วงชั้นที่ 1-2-3	20
	รวม		
รวมทั้งสิ้น			806

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีความรู้คู่คุณธรรม โดยได้กำหนดเป้าหมายว่า ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2548 ขึ้นเพื่อให้ โรงเรียนในสังกัดได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละโรงเรียน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ด้านผู้เรียน ไว้ว่า นักเรียนร้อยละ 75 มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาและมียุทธศาสตร์ในการดำเนิน การทั้งหมด 8 ยุทธศาสตร์ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2548 : 16-19)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 หลักสูตรสู่การเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เทคโนโลยีสู่การเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ครูและบุคลากรมืออาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

ยุทธศาสตร์ที่ 7 พัฒนาระบบประกันคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 3 การปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นั้น เพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการ ด้านงานอาชีพ ด้านชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้จัดการเรียนรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตซึ่งมีการกำหนดเป้าหมาย ดังนี้

1. ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้
3. ผู้เรียนผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานช่วงชั้น
4. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน
5. ครูประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง

ในเป้าหมายแต่ละข้อนั้น ได้กำหนดมาตรการและแนวดำเนินการไว้

อย่างชัดเจน เช่น

มาตรการที่ 1 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวดำเนินการ

1. พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลาย
2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. สนับสนุนให้ครูประเมินตนเองและพัฒนาตนเองอย่างหลากหลาย
4. ส่งเสริมให้ครูพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลด้วยกระบวนการวิจัย
5. ให้ขวัญ กำลังใจ ยกย่อง เชิดชูเกียรติ เผยแพร่ผลงานครู ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลงานด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรการที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้เอื้อต่อการเรียนรู้

แนวดำเนินการ

1. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา การจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้มีการสำรวจ จัดทำทะเบียนและแผนผังหรือแผนที่ของแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่เป็นสถานที่ บุคคลหรือสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สนับสนุนให้สถานศึกษาประเมินและพัฒนาตนเองด้านการจัดแหล่งเรียนรู้
4. สนับสนุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
5. สนับสนุนและพัฒนาให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด
6. ศึกษาวิจัย เพื่อนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

มาตรการที่ 3 ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน

แนวดำเนินการ

1. จัดกิจกรรมสนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้
2. สนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

3. ให้สถานศึกษารายงานผลการจัดการศึกษาต่อผู้ปกครองและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4. ศึกษา วิจัยและนำเสนอทางเลือกในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการเรียนรู้

5. สนับสนุนให้จัดระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง ชุมชน เครือข่ายผู้ปกครองและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

มาตรการที่ 4 มีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย
แนวดำเนินงาน

1. พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดเกณฑ์กลางที่เป็นมาตรฐานของผู้เรียน

3. ส่งเสริมสนับสนุน การประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายส่งเสริมการประเมินผู้เรียนที่พัฒนาตามหลักพหุปัญญา จากยุทธศาสตร์ตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2548 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้มุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่มียุทธศาสตร์และมาตรการรองรับอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทราบระดับการปฏิบัติของสถานศึกษา เพื่อสนองนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษามากน้อยเพียงใด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ และเรณูมาศ มาอุ่น (2542 : 25) ได้ทำการวิจัยเรื่องโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในจังหวัดสกลนคร กรณี ศึกษาการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการปฏิรูปทั้งโรงเรียนจังหวัดสกลนคร โดยใช้ผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่าผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์บางคนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนหลักของการปฏิรูป

ในโรงเรียน ผู้บริหารไม่สามารถสนับสนุนให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้

สุพกิจ กงบูรณ (2542 : 66) ศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่า ผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางมีการปฏิบัติงานด้านบุคลากรภาพรวมอยู่ในระดับมากงานที่ปฏิบัติเรียงจากมากสุดไป คือ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่มีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาการปฏิบัติหน้าที่ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ มอบหมายให้ครูปฏิบัติงานตรงตามความรู้ ความสามารถด้วยความเหมาะสม เสริมสร้างและสนับสนุนครูให้มีความก้าวหน้าในอาชีพส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีระเบียบวินัย ประพฤติตนตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรในโรงเรียนตามหลักเกณฑ์ โดยใช้ระบบคุณธรรม

ละดา ดอนหงษา (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ตามตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดทำขึ้น และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า 1) ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประสบการณ์สอนต่ำกว่า 5 ปี และเคยผ่านการอบรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยรวมทั้ง 10 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการสอน ด้านจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า ชูใจและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียน รู้ด้านการเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาอย่างทั่วถึง ด้านการจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ด้านการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิดฝึกทำและปรับปรุงตนเอง ด้านส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มพร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน ด้านการใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิดการแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้ ด้านใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ด้านสังเกตและประเมินผลการพัฒนาของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และด้านการฝึกฝนกิริยามารยาทและวินัย

ตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและถ้าจำแนกเป็นรายอำเภอ ครูผู้สอน มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลางอยู่ในระดับมากทุกอำเภอ ผลการวิจัยพิจารณา แต่ละด้าน ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนที่เคยผ่านการอบรมและไม่เคยผ่านการอบรมแตกต่างกัน 4) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียน การสอนและครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง

อศุขเดช ฐานะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด ชอนแก่น พบว่า 1) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชอนแก่น มีการปฏิบัติงานการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับ มากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุนกิจกรรม ด้านการวางแผนการเรียนการสอนด้าน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านนิเทศติดตามผล 2) ปัญหาในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุนด้าน วางแผน การเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนด้านนิเทศ ติดตามผลมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

อศิสร ศิริ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมการพัฒนาการเรียนการสอน ที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้โมเดลซิปปา สำหรับวิชาชีววิทยา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้โมเดล ซิปปา สามารถช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาชีววิทยา ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดีขึ้น นักเรียนให้ความสนใจกับวิธีการสอนนี้ได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ลงมือ ปฏิบัติจริง สร้างองค์ความรู้ขึ้นมาโดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ในความทรงจำ ระยะยาวกับความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการเรียนในห้องเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน

ธนารัฐ ชื่นวัฒนา (2545 : 111) ได้ศึกษา การบริหารจัดการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พบว่า การบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและอยู่ในอันดับ

คำสุดของทั้ง 8 ด้าน ทั้ง ๆ ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 (2) และมาตรา 9 (6) ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา

อคุลศักดิ์ ศรีปัญญา (2545 : 79) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และนอกจากนี้ยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคตามสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบสอบถามแบบปลายเปิด เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ขาดการฝึกอบรมบุคลากร ให้มีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ขาดสื่อและอุปกรณ์การสอนตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) ขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม และ 5) ขาดการนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สมาน แก้วคำไสย์ (2545 : 140) ได้ศึกษา บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ มีความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีการปฏิบัติตามบทบาทด้านนี้ โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง

สิทธิชัย อุทธารนิช (2546 : 98) ได้ศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแกดำจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่อการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน นอกจากนี้ ยังได้เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน

สมจิต สวธนไพบุลย์ และคณะ (2548 : 464) ได้ทำการวิจัยและพัฒนา ชุดกิจกรรมการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกิจกรรมหลากหลาย ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)

ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6) พบว่า ปัญหาของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. นักเรียนยังขาดทักษะการอ่าน การเขียน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์
2. นักเรียนขาดแรงจูงใจใฝ่รู้แห่งตน มุ่งแต่จะปฏิบัติกิจกรรมให้เสร็จสิ้นโดยไม่ทบทวนหรือคิดให้รอบคอบ
3. นักเรียนขาดความพยายามที่จะทำงานให้ดีที่สุด พฤติกรรมที่แสดงออกจะเขียนหรือทำกิจกรรมแบบเร่งรีบ ใจร้อน หากนักเรียนกลุ่มใดเสร็จก่อน กลุ่มที่ยังไม่เสร็จก็จะแสดงความไม่ตั้งใจทำกิจกรรม โดยทั้งทำงานที่ทำงานที่ยังไม่เสร็จเรียบร้อย
4. นักเรียนขาดทักษะการคิด โดยเฉพาะการคิดอย่างมีเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา แสดงออกในลักษณะการเขียนตอบคำถาม หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำได้ อย่างไม่สมเหตุสมผล
5. นักเรียนแสดงความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ การคิดตัดสินใจอยู่ในระดับค่อนข้างดี แต่ยังขาดทักษะของการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นฐาน

เยาวพา เดชะคุปต์ และคณะ (2548 : 472) ได้ร่วมกันวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ในบริบทของสังคมไทย” ซึ่งเป็นโครงการย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (โครงการ วพร.) โดยทำการศึกษาวิจัยในโรงเรียน 3 โรง ที่เปิดทำการสอนในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษาแบบแผนการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และวัฒนธรรมการเรียนรู้ของครูผู้บริหารและผู้ปกครองของโรงเรียนในโครงการทั้ง 3 โรง มีผลการวิจัยระดับโครงการพบว่า องค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา มีดังนี้ ครูและผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีการใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้เรียนรู้จากสื่อ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ผู้ปกครองและชุมชนมีเจตคติที่ดีและเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน

อนันต์ ทิพย์อาสน์ (2548 : 91) ได้ศึกษาวิจัย สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่างมีความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้แสดงออก และได้คิดอย่างสร้างสรรค์ จัดเตรียมเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิธีการประเมินและการจัดห้องเรียนหรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนและมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเหมาะสม ดูแลเอาใจใส่ให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ มีการกระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเต็มที่ ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเหมาะสมและบูรณาการ คุณธรรม ค่านิยมในการจัดการเรียนรู้และเน้นให้นักเรียนแสดงผลการเรียนรู้ที่ปรากฏเป็นผลงาน เน้นการประเมินตนเองของนักเรียนจากเพิ่มสะสมผลงานและการปฏิบัติจริงของนักเรียน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เฮนเดอร์สัน (Henderson, 1993 : Abstract) ได้วิจัยเรื่อง ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ : ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายใต้โครงการปฏิรูปการศึกษา พบว่า จากข้อเสนอแนะของบุคคลจากหลากหลายอาชีพ ในช่วงทศวรรษ 1980 ที่ว่าการจัดห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเป็นห้องเรียนขนาดเล็กพอเหมาะ นักเรียนไม่มากจนเกินไปและจัดงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อให้โรงเรียนนำไปใช้ง่ายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น แต่จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับขนาดของชั้นเรียนขนาดต่าง ๆ พบว่า มีคนเก่งอยู่ไม่กี่คนต่อชั้นเรียนและสัมพันธ์กับวิธีการสอนของครู ข้อมูลจากการสังเกตพบว่าไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนก่อนและหลังการจัดชั้นเรียนให้มีข้อมูลต่าง ๆ ตามความต้องการ

ฮอลซอล (Halsall, 1994 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของนโยบายโครงสร้าง และวัฒนธรรมของครูต่อการนำเอาแผนปฏิรูปไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า ทั้งความก้าวหน้าและการขยายอย่างครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักวางแผนนโยบายและกฎหมายซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาวิจัย ทั้งนี้จากการสอบถามสัมภาษณ์และสังเกตพบว่าทางผู้เกี่ยวข้องทุกระดับไม่เอาใจใส่อย่างจริงจัง ไม่มีการจัดการเกี่ยวกับแหล่งของการสนับสนุน การปฏิรูปไม่มีการติดตามว่าอะไรเปลี่ยนแปลงหรืออะไรไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการติดต่อประสานงานและต่อเนื่อง นโยบายก็ไปอย่าง การปฏิรูปก็ไปอย่าง การปฏิบัติก็ไปอีกอย่าง

ไม่มีการปรึกษาหารือ หรือพบปะพูดคุย มีแต่การสั่งการจากหน่วยเหนือครูเองก็เฉย ๆ ไม่มีอะไรใหม่เกี่ยวกับการสอน วิธีสอน มีการกำหนดรูปแบบ มีการสั่งการ แต่ไม่ปฏิบัติอย่างจริงจัง

เบอร์เทลเซน (Bertelsen. 1998 : Abstract) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาพิเศษระดับประถมศึกษาภายใต้สภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนศึกษาพิเศษระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เด็กพิเศษระดับประถมศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสภาพแวดล้อมได้ดี

รัมเบอกซ์ (Rumbaugh. 2000 : A) ได้ศึกษาการเรียนการสอนที่ดี พบว่าครูส่วนใหญ่ มีความต้องการที่จะช่วยให้เด็กทำกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้ประสบความสำเร็จถึงแม้ว่าจะเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจเรื่องการยอมรับการทำ ความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูเห็นว่าเด็กส่วนมากมีความสามารถที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่เด็กค้นพบเองในชีวิตประจำวัน เมื่อเด็กได้เรียนรู้และมีโอกาสแสวงหาประสบการณ์ ครูที่ดีจึงมีการแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับเด็ก ส่วนการเรียนเป็น การสร้างความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาบุคลิกภาพ ของตนเองตั้งแต่อยู่ในห้องเรียน

จังก์สท์ และคณะ (Jungst and others. 2003 : อ้างอิงจาก สุมาลัย วงศ์เกษม และคณะ. 2547 : 58) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสนับสนุนอาจารย์ผู้ที่ปรารถนาจะเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในระดับอุดมศึกษา ปัญหาการศึกษาที่พบ คือ ผู้เรียนเรียนไม่เข้าใจ ทำข้อสอบไม่ได้ ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่สามารถคิดเองและทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถสื่อสารได้ดี วิธีแก้ไขก็คือ ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยน วิธีการสอนใหม่ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน สร้างบรรยากาศ และกิจกรรมให้น่าเรียน น่า สนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียน ได้มีทักษะในด้านการคิด การแก้ปัญหา มีความสามารถในการมองได้อย่างหลากหลาย (มีวิสัยทัศน์) และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับรู้และมีเหตุผลทางจริยธรรม และเรียนรู้ตลอดชีวิต

เฟนนิง (Fenning. 2004 : อ้างอิงจาก สุมาลัย วงศ์เกษม และคณะ. 2547 : 60) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ในองค์การแห่งการเรียนรู้และความสำเร็จในการเรียน ของนักศึกษา โดยพื้นฐานของ Cohort สรุปผลการวิจัย ดังนี้ การเรียนเป็นกระบวนการทางธรรมชาติ ที่มีอยู่ในทุกสังคม และสถานศึกษา และมีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จทั้ง

ในอาชีพ การงาน และความมุ่งหมายส่วนบุคคล งานวิจัยนี้เน้นที่จะทำวิธีการเรียนโดยพื้นฐานของ โคฮอร์ท (Cohort) มาใช้ในการศึกษาระดับสูงในแคนาดา

การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ การศึกษาระดับอุดมศึกษาในแคนาดาในปัจจุบันถึงจุดเปลี่ยนโดยจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกวิถีทาง และจะสร้างรูปแบบใหม่และวิถีทางใหม่ ในรูปแบบความคิดในการเรียน สถานศึกษาชั้นนำต่างๆ กำลังปรับเปลี่ยนจุมุ่งหมายค่านิยมร่วม ยุทธศาสตร์ และวิถีทาง เพื่อที่จะให้ความมั่นใจในคุณภาพ และจะนำไปสู่รูปแบบที่มีการเรียนเป็นศูนย์กลาง (Learning Centered Principle) สืบเนื่องจาก เทอร์รี่ โอเบเนียน (Terry O'Banion) มีอยู่ 6 แบบ ที่จะทำให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้ คือ

1. สร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในตัวผู้เรียน
2. นำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนเต็มรูปแบบและมอบหน้าที่ให้รับผิดชอบและให้ตัดสินใจด้วยตัวเอง
3. สร้างและเสนอข้อมูลให้หลากหลายเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จได้
4. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมและออกแบบกิจกรรมการเรียน
5. อธิบายถึงค่านิยมของอุปกรณ์ สิ่งที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวก ตามความต้องการของผู้เรียน
6. การเรียนในระดับอุดมศึกษาและอุปกรณ์การเรียนที่เกี่ยวข้องจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ มีการปรับปรุงและใช้อย่างกว้างขวางและมีระบบสำหรับผู้เรียน

นิเกิล (Nigel. 2003 : 4 : อ้างอิงจาก สุมาลัย วงศ์เกษม และคณะ. 2547 : 60) ได้กล่าวถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการสอน (The Concept of "Teachability") ว่า มีทฤษฎี ทางการศึกษาเป็นจำนวนมากที่กล่าวถึงวิธีที่ควบคุมจัดการผู้เรียน แต่ที่สำคัญผู้สอนควรมีความสามารถที่จะสอน และสามารถที่จะถูกสอนจากผู้เรียนด้วย นั่นคือ ต้องเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็น การเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เรียน

สรุป จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมากที่สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและช่วยให้ครูและนักเรียนประสบผลสำเร็จ เพราะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเอาใจใส่ส่งเสริมสนับสนุน ด้วยการวางแผนการพัฒนารูปแบบเป็นระบบ มีการประชาสัมพันธ์ ดูแลกำกับ ติดตาม ประเมินผล ในทุกขั้นตอน ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเข้ามาสนับสนุนพยายามแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการให้เป็นไปด้วยดี จนสามารถทำให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้ทันต่อ
การเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในดำเนิน
ชีวิตประจำวันและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ทราบ
ระดับการปฏิบัติตามพุทธศาสตร์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา
จึงทำการศึกษาวิจัยนี้ขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY